

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу

Кваліфікаційна робота
з перекладознавства на тему:

**«КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
ІСПАНСЬКОМОВНОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ НОРМАТИВНО-
ПРАВОВИХ АКТІВ)»**

Студентки групи Мпіз 02-19
факультету романської філології і перекладу
заочна форма навчання
спеціальність 035 Філологія.
спеціалізація 035.05 Романські мови та
літератури (переклад включно)

Цими Анни Віталіївни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент Миронова Н.В.

Допущено до захисту

«__» _____ року

Завідувач кафедри

_____ *Філоненко Н. Г.*

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади дослідження перекладу дипломатичного дискурсу.....	10
1.1. Поняття дипломатичного дискурсу та його різновидів.....	10
1.2. Методи дослідження дипломатичного дискурсу.....	18
1.3. Культурно-історичні контексти перекладу дипломатичного дискурсу	23
1.4. Суспільно-політичні перекладу дипломатичного.....	31
РОЗДІЛ 2. Комунікативно-прагматичні особливості перекладу іспанськомовного дипломатичного дискурсу українською мовою	41
2.1. Комунікативно-прагматичні особливості перекладу українською мовою Загальної Декларації прав людини.....	41
2.1.1. Загальні особливості перекладу міжнародних договорів та декларацій.....	41
2.1.2. Особливості перекладу Загальної декларації прав людини з точки зору синтаксичних трансформацій.....	44
2.1.3. Особливості перекладу Загальної декларації прав людини з точки зору синтаксичних трансформацій.....	49
2.2. Комунікативно-прагматичні особливості перекладу українською мовою Віденської конвенції про право міжнародних договорів	53
2.2.1. Переклад термінів та словосполучень, що не мають еквівалентів у мові перекладу.....	54
2.2.2. Переклад латинізмів.....	55
2.2.3. Переклад часткових еквівалентів.....	57
2.2.4. Перекладацька трансформація.....	60

ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
РЕЗЮМЕ	76
ДОДАТКИ	82
ДОДАТОК А.....	82
ДОДАТОК Б.....	89

ВСТУП

Іспаномовний дипломатичний дискурс має тривалу історію формування та розвитку, тому він наразі являє собою цілісну та єдину мовну систему. Проте, він, водночас, продовжує постійно розвиватись разом із суспільством, як іспанським, так і міжнародним. Аналогічним чином розвивається і україномовний дипломатичний дискурс, змінюючись разом зі змінами в українському суспільстві та подальшою інтеграцією України у європейське та міжнародне суспільство, розширенням сфер міжнародного співробітництва.

На міжнародному рівні знання мови, зокрема особливої її частини – дипломатичного дискурсу, та переклад відіграють важливу роль, коли суверенні держави укладають між собою угоди (макрорівень) або в контексті міжнародної торгівлі, коли товари, послуги, капітал та особи перетинають національні кордони (мікрорівень).

На макрорівні міжнародне право не може ігнорувати мовні питання. Оскільки міжнародні договори та інші міжнародні документи є головними письмовими джерелами міжнародного права, то мова, якою вони складені та якою держави погоджуються на обов'язковість для них таких договорів, тобто мова, якою встановлюється їхня автентичність, має вирішальне значення. Держави, що здійснюють діяльність на міжнародному рівні, прагнуть, щоб їх офіційна мова (мови) були одними з тих мов, якими встановлюється автентичність міжнародного договору, хоча в якості загального правила наразі визнається обмеженість кількості мов, якими встановлюється автентичність міжнародних документів, зокрема міжнародних договорів, угод, декларацій, тощо, що мають велику кількість держав-учасниць або укладені під егідою міжнародних організацій.

У зв'язку з цим переклад відіграє важливу роль у контексті дипломатичного дискурсу. Міжнародні договори зазвичай складаються мовою, щодо якої держави, що беруть участь у переговорах, домовились, а потім переводяться іншими

автентичними мовами. Оскільки юридична сила всіх автентичних текстів є однаковою, якість цих перекладів не повинна викликати жодних сумнівів. Чинні методи перекладу міжнародних документів піддаються критиці багатьма фахівцями, які висувають нові ідеї для забезпечення того, щоб процес здійснення перекладу не був повністю відокремлений від процесу підготовки тексту угоди. Проблеми, які виникають в результаті різних версій документу різними мовами, які, однак, є рівно автентичними, також демонструють важливість перекладу.

З іншого боку, не можна недооцінювати і вплив неавтентичних перекладів міжнародних угод. У тих випадках, коли офіційна мова договірної сторони не входить до переліку мов, якими була встановлена автентичність угоди, неавтентичний переклад (він, як правило, міститься у національному законі щодо ратифікації угоди) буде основним джерелом інформації щодо суті угоди для національних суб'єктів права держави-учасниці. Зближення процесів здійснення перекладу та підготовки тексту угоди, управління багатомовними базами даних із дипломатичними та юридичними термінами, складання типових конвенцій із коментарями та надання доступу до відповідної судової практики декількома мовами - це ті методи, які могли б ефективно сприяти підвищенню якості перекладів текстів в рамках дипломатичного дискурсу.

Власне, переклад міжнародних договорів - це не просто суто технічна справа, адже термінологія міжнародних угод може мати серйозний вплив на національну дипломатичну та юридичну термінологію. Таким чином, дуже часто переклад міжнародних угод передбачає і вимагає усвідомленого лінгвістичного вибору з боку перекладачів та органів, що відповідають за розробку та формування національної політики. Це, своєю чергою, зумовлює значимість нашого дослідження, присвяченого вивченню особливостей мови дипломатичного дискурсу.

Досліджувана тема особливо **актуальна** в умовах активної інтеграції України не лише у світову співдружність держав, а й у європейський правовий простір, що вимагає уніфікації багатьох термінів та інших мовних тлумачень для найбільш точного відображення дипломатичних реалій.

Дослідження особливостей перекладу міжнародних документів, що належать до дипломатичного дискурсу, відбувається вже протягом тривалого періоду і є традиційним для лінгвістики. Так, вивчення питання загального розуміння мовного дискурсу знайшло своє відображення у працях англійських науковців М. Стаббса, Р. Барта, Дж. Броуна та Н. Феарклоу, які надали власні визначення мовного дискурсу як лінгвістичного явища та визначили його основні характеристики. Серед вітчизняних лінгвістів, що займались вивченням питання сутності дискурсу, варто виділили О. Селіванову, яка розглядає дискурс як багатостороннє поняття, виділяє чотири розуміння мовного дискурсу, а також виділяє види дискурсу за декількома критеріями. Питання класифікації дискурсу було також розкрито американським психолінгвістом, соціолінгвістом та дослідником дискурсу Джеймсом Полом Джі. Особливий інтерес при дослідженні питання різновидів дискурсу становлять роботи В. І. Карасика, що розглядає дискурс з точки зору соціолінгвістики, та О. М. Лисенко.

Дослідженням поняття саме дипломатичного дискурсу займались такі лінгвісти як М.В. Беляков, М.М. Бахтин, А.В. Торкунов. У роботі Германи Д'Аккісто здійснено аналіз стилістичних, граматичних і лексичних особливостей резолюції прийнятих в рамках ООН; С.Є. Максимов проаналізував тексти міжнародних ділових угод; роботи А. В. Мадонові, Л. Г. Фарафонові, І.М. Гумовської присвячено вивченню лексики міжнародних правових документів та термінології, що в них використовується. Питання особливостей перекладу дипломатичного та юридичного дискурсу розглядали такі вітчизняні лінгвісти як Чепель Н. П., Волкова Т. А., Комісаров В. Н., Степанова В. В., Бархударов Л. С. та Рецкер, Я.И., а також представники іноземної лінгвістичної школи: П. Ньюмарк, С. Шарчевич, Дж. С. Кетфорд та Е. Ніда.

Проте більшість робіт присвячені дослідженню питань мовних особливостей англійського дипломатичного дискурсу, типів та структури дипломатичних термінів англійської мови, в той час як ґрунтовного дослідження особливостей перекладу іспаномовного дипломатичного дискурсу українською мовою не було здійснено. Відповідно, багато питань, які стосуються специфіки та прагматики перекладу

іспаномовного дипломатичного дискурсу залишаються недостатньо опрацьованими і потребують подальших дослідницьких зусиль. Це значною мірою зумовило наш вибір на користь здійснення аналізу перекладу дипломатичних та правових міжнародних документів на прикладі Універсальної Декларації прав людини та Віденської конвенції з права міжнародних договорів, які до цього часу не мали належного висвітлення.

Об'єктом дослідження є лінгвістично-культурні та комунікативно-прагматичні, структурні, синтаксичні та лексичні особливості перекладу текстів в рамках дипломатичного дискурсу.

Предметом дослідження виступають мовні трансформації дипломатичної та правової інформації оригіналу у перекладі з іспанської мови українською з метою найбільш точної передачі змісту міжнародних документів мовою перекладу.

Метою дослідження є дослідження особливостей перекладу дипломатичних міжнародних документів на прикладі Універсальної Декларації прав людини та Віденської конвенції з права міжнародних договорів з іспанської мови українською, визначення найбільш значимих комунікативно-прагматичних аспектів дипломатичного та юридичного перекладу та виявлення типових підходів до прагматично обумовлених трансформацій оригінального тексту при перекладі у відповідності до застосовних методів перекладу.

Для досягнення мети роботи нами були визначені наступні **завдання**:

- 1) дослідити поняття дипломатичного дискурсу та встановити його різновиди;
- 2) розглянути комунікативно-прагматичний підхід до перекладу дипломатичного дискурсу;
- 3) дослідити культурно-історичний та суспільно-політичний контексти перекладу як дипломатичного дискурсу загалом, так і Універсальної Декларації прав людини та Віденської конвенції з права міжнародних договорів зокрема;
- 4) виявити та проаналізувати фактори, що допомагають досягти еквівалентності при перекладі з іспанської мови українською;

5) визначити способи перекладу правових та дипломатичних термінів, що застосовуються у дипломатичному дискурсі.

В процесі дослідження обраного питання нами були застосовані такі **методи**: аналітичного, семантичного та лексичного аналізу текстів оригіналу та перекладу, а також такі методи перекладу як субституції та перекладацькі трансформації, що дозволяють визначити перелік варіантів перекладу та аргументувати вибір на користь того чи іншого варіанту. Приклади перекладів розглядаються при співставленні з лексичними одиницями оригіналу, що розглядаються у складі тексту як комунікативні одиниці, які характеризуються прагматичною цінністю.

Наукова новизна даної роботи визначається тим, що:

- дістало подальший розвиток дослідження культурно-історичного та суспільно-політичного контекстів перекладу текстів міжнародних документів, що є частиною дипломатичного дискурсу;

- виокремлено окремий пласт термінологічної лексики, що вживається в міжнародних правових документах та проаналізовані підходи до її перекладу з іспанської мови;

- проведено аналіз методів перекладу, що дозволяють максимально зберегти прагматичне навантаження дипломатичних та правових текстів при перекладі з іспанської мови українською.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у тому, що отримані результати дозволяють класифікувати комунікативно-прагматичні аспекти здійснення перекладу текстів міжнародних дипломатичних та правових документів та визначити специфіку перекладацьких трансформацій при перекладі. Отримані результати можуть застосовуватись у практиці викладання теорії перекладу, а також можуть бути рекомендовані і рамках спецкурсів та спецсеминарів щодо проблем перекладу дипломатичних та правових текстів. Висновки у даній роботі також становлять інтерес для практикуючих перекладачів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, резюме та додатків.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність, сформульовано мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів.

У **Розділі 1** висвітлюються теоретичні питання поняття та класифікації дипломатичного дискурсу, а також аналізуються підходи до перекладу дипломатичного дискурсу та культурно-історичний і суспільно-політичний контексти перекладу дипломатичного дискурсу.

У **Розділі 2** аналізуються фактори, що допомагають досягти еквівалентності при перекладі з іспанської мови українською та визначаються методи перекладу правових та дипломатичних термінів, що застосовуються у дипломатичному дискурсі.

У **висновках** підводяться підсумки дослідження.

Додатки містять Загальну декларацію прав людини іспанською мовою та вибрані статті Віденська конвенція про право міжнародних договорів іспанською мовою.

Список використаних джерел включає 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1. Поняття дипломатичного дискурсу та його різновидів

У сучасній лінгвістиці існує багато визначень дискурсу, зокрема інституціонального, різновидом якого є також дипломатичний дискурс. Причиною цього є той факт, що науковці досліджують природу дискурсу з різних кутів зору та в рамках різних напрямків та дисциплін. Так, наприклад, англійський науковець М. Стаббс розглядає дискурс з трьох позицій: по-перше, він визначає дискурс як одиницю мови, яка є більшою за речення; по-друге, він підкреслює взаємопов'язаність соціального контексту використання мови та дискурсу на змістовому рівні; по-третє, він визначає дискурс як засіб взаємодії між співрозмовниками, що набуває форми діалогу [1, стор. 189–190]. Інший лінгвіст, Р. Барт, розглядає дискурс як лінгвістичне явище, що включає в себе фольклор та літературні тексти, «а також вербальні (письмові та усні) тексти, що належать до масової комунікації» [2, с. 580].

Представники вітчизняної лінгвістики, зокрема О. Селіванова розглядає дискурс як багатостороннє поняття та виділяє чотири розуміння мовного дискурсу: “1) це зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників – онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; 2) замкнута цілісна комунікативна ситуація (подія), складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлена різними чинниками, що опосередковують спілкування й розуміння (соціальні, культурні, етнічні і под.); 3) стиль мовного спілкування;

4) зразок мовленнєвої поведінки в певній соціальній сфері, що має певний набір змінних” [3, с. 568–569].

Більшість лінгвістів, що займались вивченням поняття та природи дискурсу підкреслюють його пов’язаність із соціолінгвістикою, адже мова невіддільна від соціального контексту її застосування та повинна розглядатись лише у світлі соціальних чинників, що впливають на її використання. Зокрема, Дж. Броун зазначав, що під час дослідження дискурсу необхідно враховувати його мету та функції, що реалізуються в процесі людської діяльності, замість того, аби лише аналізувати використання тієї чи іншої мови [4, с. 1]. Схожої позиції дотримується Н. Феарклоу, який говорить про те, що “поняття дискурсу не повинно зводитися до звичайного застосування мови, а усне чи писемне мовлення варто розглядати як форму соціальної практики” [5, с. 254].

Як вітчизняні, так і зарубіжні лінгвісти виділяють багато різновидів дискурсу та класифікують їх на основі різноманітних критеріїв. Різноманітність різновидів дискурсу найкраще продемонстрована американським психолінгвістом, соціолінгвістом та дослідником дискурсу Джеймсом Полом Джі, який зазначає, що у процесі свого розвитку один вид дискурсу може поділитися на декілька різновидів, або навпаки, з часом два чи декілька типів дискурсу можуть об’єднатися. Що стосується назв різновидів дискурсу, то відповідно до науковця, у процесі розвитку дискурсу його назва може залишитися незмінною, в той час як його змістовне наповнення може змінюватись. Дискурси можуть також з’являтися та зникати, основною причиною цього є зміни у соціумі, внаслідок яких деякі дискурси стають застарілими та не використовуються. Важливим також є те, що відповідно до Дж. П. Джі неможливо визначити загальну кількість існуючих дискурсів, більше того, вони можуть тимчасово змінюватись та постійно перебувають у взаємодії між собою. Саме тому неможливо визначити чіткі межі певного дискурсу, їх межі не є сталими, а змістовне наповнення постійно трансформується внаслідок такої взаємодії [7, с. 21–22].

Як зазначалось вище, дослідники дискурсу виділяють його різновиди, застосовуючи різноманітні критерії з огляду на те, що дискурс як явище тісно

пов'язаний з іншими галузями знань, такими як, наприклад, соціолінгвістика. З огляду на ситуацію, що склалась, типізація дискурсу характеризується неоднорідністю та строкатістю.

Одним із основних критеріїв для виділення різновидів дискурсу є спосіб його запису, відповідно до якого виділяють усний та письмовий дискурси. Останній характеризується більшою стандартизованістю та регламентованістю порівняно з першим [8, с. 23]. О. Селіванова також серед письмового дискурсу вирізняє адресатний та безадресатний дискурси [9, с. 135]. Так, безадресатний дискурс спрямований на кожного, хто потенційно його почує, адже він не спрямований на конкретного, чітко визначеного індивідуума і впливатиме на багатьох невизначених адресатів, на відміну від адресатного [9, с. 135]. До безадресатного дискурсу належать, наприклад художні, наукові та публіцистичні тексти, адже вони мають на меті вплинути не на конкретного адресата, а на загальну аудиторію. До адресатного ж дискурсу можна віднести такі способи комунікації як листи, повідомлення, записки, адже у таких текстів є чітко визначений адресат, на якого відповідний дискурс має вплинути [8, с. 23].

Іншим критерієм для виділення типів дискурсу є кількість учасників дискурсу, відповідно до якого виділяють наступні види комунікації: “внутрішню (1 особа), міжлюдську (2 особи), малих груп (3-5 осіб), публічну (20-30 і більше), організаційну (100 і більше), масову (1000 і більше)” [9, с. 136].

В. І. Карасик, що розглядає дискурс з точки зору соціолінгвістики, виділяє два різновиди дискурсу: персональний (тобто орієнтований на особистість) та інституційний (тобто орієнтований на статус). Різниця між цими видами дискурсу полягає в тому, що особистісно-орієнтована комунікація відбувається між особами, що добре знають одна одну, а в рамках статусно-орієнтовного дискурсу комунікація відбувається між особами, що є представниками різних мікросоціумів. В. І. Карасик також виділяє підвиди вищезазначених видів дискурсу. Так, персональний дискурс він розділяє на побутовий (тобто розмовний) та буттєвий (тобто художній, чи філософський») [12, с. 120]; види інституційного дискурсу науковець виділяє на основі типу мовлення, що застосовується у відповідних соціальних комунікативних

ситуаціях [12, с. 120]. В. І. Карасик визначає, що побутовий дискурс характеризується стислістю, доступністю та однозначністю у сприйнятті; одночасно, він підкреслює, що цей вид дискурсу “спрямований на дослідження глибинного художнього, психологічного та філософського змісту”. Буттєвий дискурс він розділяє на прямий та опосередкований [13, с. 5–20].

Під інституціональним дискурсом розуміється система взаємодії між різноманітними суспільними інститутами. Відповідно, інституціональна комунікація, різновидом якої є і дипломатичний дискурс, являє собою діалог, що триває певний час та має місце у визначеному просторі; та у якому застосовуються такі мовні особливості, які забезпечують конвенційний характер відповідній комунікації, тобто роблять її такою, що відповідає необхідній соціолінгвістичній ситуації та формальності суспільних інститутів [6]. В. І. Карасик також підкреслює, що інституційний дискурс завжди реалізується в комунікації між представниками однієї або різних галузей [1, с. 193].

О. М. Лисенко наводить типи інституційних дискурсів, які зазвичай виділяються науковцями-лінгвістами: *політичний* – здобуття влади та її утримання, формування і вплив на суспільну свідомість; *педагогічний* – організація навчального та виховного процесу, у результаті якого індивід набуває знань щодо пізнання навколишньої дійсності, норм та правил існування в соціумі, оцінки набутих знань, здобуття навичок для подальшого розвитку; *медичний* – передбачає надання якісної фізичної або психологічної допомоги; *релігійний* – усвідомлення інформації щодо праведної поведінки в житті, розуміння того, що є гріхом, сприймання Бога як найвищої сили; *науковий* – здобуття знань у різних галузях, дослідження певної проблеми, що є багатоаспектним процесом; *юридичний* – трактування законів, дотримання чинного законодавства, що регламентує права та обов’язки кожного в соціумі; *військовий* – у ньому подають роз’яснення понять війн та конфліктів [14, с. 17]; *теле-і радіодискурс* – має інформативний та розважальний характер, вплив на волю та почуття аудиторії; *газетний* – інформування в різних галузях, напрямках та аспектах; *театральний* – формування почуття прекрасного, морально-етичне виховання, емоціогенний вплив на глядачів [15].

Як зазначає В. І. Карасик, соціально-інституційні дискурси визначаються за такими ознаками як інтенція та комуніканти як безпосередні учасники процесу комунікації. Відповідно, серед «діячів» інституційного дискурсу він виділяє агента, що представляє певний вид суспільного інституту, та клієнта, який ініціює звернення [16, с. 120]. Відповідно, агентами у дипломатичному дискурсі виступатимуть представники держави або міжнародних організацій (дипломат, президент, міністр зовнішніх справ, представник держави при міжнародній організації, вищі посадові особи міжнародної організації, тощо), а клієнтом – суспільство [1, с. 230].

Дипломатичний дискурс, хоча і є різновидом інституціонального дискурсу, все ж являє собою особливе явище у соціолінгвістичній сфері. Хоча дипломатія і сприймається як вияв зовнішньої політики держави, дипломатичні тексти, що формують основу дипломатичного дискурсу, за своїми лінгвістичними характеристиками можуть значною мірою відрізнятися від політичних текстів, що формують основу політичного дискурсу.

Дипломатичний дискурс передбачає наявність щонайменше двох співрозмовників. Один з відомих лінгвістів А. Бриттен зазначав, що мова є засобом, за допомогою якого регулюється взаємодія індивідів: “Люди використовують мову як засіб для того, щоб справити враження, обманути, змусити, встановити істину, створити новий сенс діяльності. Він являє собою як засіб взаємодії, так і механізм конфлікту” [17, с. 102]. Інший лінгвіст, Р. Барт, підкреслював, що “в межах мовної комунікації «я» і «ти» передбачають один одного з абсолютною необхідністю” [18, с. 220].

Аспект того, що комунікація є двосторонньою, має принципове значення для дипломатичного дискурсу, адже у процесі комунікації беруть участь як агент (тобто ініціатор), так і клієнт (тобто адресат), які пов’язані один з одним. Відповідно, агент та клієнт обов’язково “є частиною сутнісної характеристики мовного твору, вони являють собою органічну єдність та не можуть бути роз’єднані... Сукупність умов, що визначають формування певного мовного твору суб’єктом та відповідне сприйняття його адресатом, в тому числі умова адекватності мовного впливу на

учасника процесу комунікації, складають нероздільну цілісність та сутність мовної комунікації як такої” [19, с. 139].

Відповідно, зміст дипломатичного дискурсу завжди орієнтований на співрозмовника та визначається ним [20, с. 420–421]. Це особливо важливо в рамках дипломатичного дискурсу, адже тут учасники комунікації не можуть допускати випадкових слів, і всі сказані слова мають тлумачитись клієнтом так, як це потрібно агенту.

А. В. Торкунов у своїй монографії “Сучасні міжнародні відносини” підкреслює, що дипломатія визначається через її безпосередній зв’язок з переговорним процесом. Автор також наводить декілька з найвідоміших визначень дипломатії, зокрема визначення, що було сформульовано англійським дипломатом Гарольдом Нікольсоном, відповідно до якого дипломатія – це “здійснення міжнародних відносин за допомогою переговорів; метод, за допомогою якого ці відносини регулюються та здійснюються послами та посланниками; робота або мистецтво дипломата”. Автор також використовує визначення дипломатії, що було надано англійським науковцем Дж. Берріджем, який визначає дипломатію як “ведення міжнародних справ скоріше за допомогою переговорів, аніж за допомогою інших мирних засобів, таких як збір інформації, прояв доброї волі, що прямо або побічно передбачає проведення переговорів замість застосування сили, пропаганди або звернення до права” [21].

Видається за необхідне також зазначити, що тривалий час поняття “дипломатичний дискурс” в основному використовувалось для позначення невербальної сторони комунікації, тобто дипломатичного протоколу та етикету, а також інших екстралінгвістичних явищ. Відповідно, дослідники зосереджували свою увагу більше на аналізі змісту комунікативного процесу, а не на тих мовних засобах, що його забезпечують [15].

Проте, проаналізувавши наявні лінгвістичні дослідження дипломатичного дискурсу, можемо виділити такі його характеристики: відмінності між усною та письмовою мовою дипломатів; використання специфічної професійної дипломатичної лексики та термінології, що часто має французьке або латинське

походження, що є наслідком історично значущої ролі цих мов у веденні дипломатії; використання високого стилю мовлення; використання складних синтаксичних конструкцій, особливо у документах; це “мова натяків та недомовок”, адже мова дипломатичних документів часто допускає використання виразів, значення яких може бути двояким та тлумачитись по-різному.

Лінгвісти також виділяють ряд факторів, які обумовлюють особливості дипломатичного дискурсу, зокрема [15]:

- 1) мотивація учасників комунікації (наявність бажання вести діалог);
- 2) вихідні відмінності між поглядами учасників комунікації (чи сторони є опонентами, чи односторонніми);
- 3) зацікавленість у досягненні компромісу (кожен з учасників може мати власний інтерес у результатах та тривалості діалогу);
- 4) наявність аргументів та вміння їх використовувати;
- 5) статусність учасників комунікації (з одного боку, важливим фактором є статус та авторитет учасників комунікації на міжнародній арені; він може бути однаковий або відрізнятися. Від цього може залежати “тон” переговорів, тобто текст учасників переговорів може мати відтінки стриманості, поваги, або навпаки – іронії чи скепсису. З іншого боку, дипломатичні заходи, як правило, проводяться сторонами на єдиному рівні (наприклад, на рівні глав держав, міністрів зовнішніх справ, тощо), що саме по собі передбачає використання відповідних такому рівню лексичних, синтаксичних, стилістичних та інших мовних засобів);
- б) відповідність оформлення та розуміння висловлювання.

Як зазначалось вище, особливим елементом дипломатичного дискурсу є переговори як метод дипломатії, що використовується для встановлення та розвитку відносин між державами, забезпечення культурного та наукового співробітництва, забезпечення мирного вирішення спорів та конфліктів тощо.

Особливістю переговорів є те, що вони повинні відповідним чином поєднувати усний та письмовий дискурси. Зокрема, існують особливі дипломатичні сигнали, що створюються за допомогою риторики, натяки, використання прецедентних імен та інтертексту. Дослідження цих феноменів допомагає розвивати

сучасні концепції інтерактивної обумовленості семантичної організації дипломатичного дискурсу, адже комунікативна спрямованість теорії дискурсу вимагає розуміння причин, що спонукають учасника комунікації до певної мовної поведінки, або до певного вибору мовних засобів. Ці причини, що є принципово важливими для дипломатичного дискурсу, носять не лише системно-мовний характер, але й лінгвістично-прагматичний [15].

Можна виділити наступні визначальні лінгвістичні фактори дипломатичного дискурсу:

1) мова, що використовується учасниками дискурсу (тип мови, наявність двох або більше мов, наявність третьої мови-посередника);

2) рівень володіння мовою;

3) мовна гнучкість, тобто вміння змінювати мову відповідно до поставлених завдань та в залежності від сторін-учасників;

4) однозначність тлумачення висловлювання;

5) стиль мовного спілкування;

6) мовне оформлення аргументів.

Говорячи про мову дипломатичного дискурсу, необхідно розуміти, що характер дискурсу значною мірою визначається мовною ситуацією. Наприклад, якщо у дискурсі беруть участь сторони, що використовують одну спільну для них мову, яка є рідною для кожної з них, можна передбачити максимальну відповідність того, що було сказано, та того, як це зрозуміли. Однак, якщо представники сторін є носіями різних мов, то необхідно звертати увагу на наступні особливості:

- чи оберуть вони в якості мови для спілкування одну з двох мов, носіями яких вони є, чи будь-яку третю мову;

- якщо вони оберуть одну з мов, носіями якої вони є, то який рівень володіння цією мовою має кожна зі сторін;

- якщо вони оберуть третю мову, то який рівень володіння цією мовою має кожна зі сторін, або наскільки якісно здійснюється переклад [22].

1.2. Методи дослідження дипломатичного дискурсу

Дипломатичний дискурс, як і будь-який інший, є об'єктом вивчення низки різних наук. Так, якщо до 70-х років ХХ століття лінгвістика як наука рідко виходила за межі дослідження окремо взятого речення [23], і тому не виникало потреби залучати інструментарій, пропонований іншими науками, для аналізу характерних властивостей дискурсу. На початку ж 1970х років, зокрема, в працях французького лінгвіста Еміль Бенвеніста починає приділятися увага поняттю дискурсу, який протиставляється “об’єктивно виголошеному” [24]. Так, під час аналізу та перекладу дискурсу особливу роль відіграє той намір на створення певного комунікативного ефекту, який закладався суб’єктом мовлення. Це вимагає взяття до уваги під час перекладу не тільки мовознавчих характеристик тексту оригіналу, але й спеціальної інформації в галузі самого дискурсу (т. зв. “екстралінгвістичні знання”).

Цим пояснюється те, що на сьогодні вивченням тих або інших аспектів дипломатичного дискурсу займається не лише лінгвістика та теорія перекладу, але й наука міжнародного права, міжнародних відносин, міжнародних економічних відносин, політології тощо [23].

Таким чином, визначальним для аналізу методів дослідження перекладу дискурсу є поняття комунікативно-прагматичного підходу до перекладу. Так, вище зазначалося, що під час аналізу та, особливо, перекладу дискурсу необхідно зважати на намір (у літературі зустрічається й поняття “комунікативна інтенція”) мовця створити той або інший комунікативний ефект. Цей “передбачуваний” комунікативний ефект, тобто бажаний для мовця результат мовлення складає так званий прагматичний потенціал вислову, який і складає найважливішу частину будь-якого вислову. У свою чергу, реалізація прагматичного потенціалу вислову залежить не тільки від наміру мовця, але й від рецептора, який сприймає вислів.

Таким чином, прагматичний потенціал одного й того ж вислову здатний мати різну практичну реалізацію в різних ситуаціях мовлення.

Таким чином, аналіз дискурсу, зокрема й дипломатичного, під час перекладу, покликаний забезпечити прагматичну адекватність перекладу. Іноді прагматичної адекватності вдається досягнути через еквівалентне відтворення тексту. Якщо ж прагматична адекватність перекладу в такий спосіб не досягається, перекладач вимушений вдаватися до прагматичної адаптації перекладу, яка здійснюється за допомогою таких засобів, як доповнення, опущення, узагальнення, конкретизація, збереження емоційного впливу тексту оригіналу [25].

Повертаючись до сутності комунікативно-прагматичного підходу до перекладу, слід мати на увазі, що під час перекладу перекладач не може виходити з того, що об'єкт, який описується в тексті-оригіналі, буде так само доступний представнику мови перекладу [26], тому перекладач має володіти всіма компетенціями, як мовними (лінгвістичними), так і позамовними (екстралінгвістичними), які необхідні для донесення прагматичного потенціалу оригінального тексту – у формі, доступній рецептору. Саме цей аспект в лінгвістичній літературі має назву прагматичного аспекту перекладу.

Прагматика дискурсу описується в лінгвістичній літературі як “прагматика міжособистісної взаємодії”, що виявляється «в сфері взаємовідносин людей, які беруть участь у комунікації і є цілеспрямованим використанням мовних засобів для формування думки» [27] [28].

Особливістю ж дипломатичного дискурсу є його так звана «інтердискурсивність», що означає взаємопроникнення в нього елементів інших дискурсів. Насамперед спостерігається взаємопроникнення дипломатичного дискурсу з політичним, з дискурсом засобів масової інформації, а також, з дискурсами тих галузей людської діяльності, яких стосується та або інша ситуація комунікації в межах дипломатичного дискурсу. Окремо ж слід зважати й на т.зв. типові “цінності” дипломатичного дискурсу. Так, у якості базової понятійної основи дипломатії взагалі розглядаю антонімію “мир-війна” – що пов’язується з тим, що в

основі дипломатичної діяльності лежить прагнення врегулювання міжнародних суперечок мирним шляхом [30].

У якості особливостей дипломатичного дискурсу розглядають також його кодифікацію нормами міжнародного права; особливу роль дипломатичної традиції та протоколу; особливий склад учасників комунікації в контексті дипломатичного дискурсу. Дипломатичні традиції та значення дипломатичного протоколу для дипломатичного дискурсу є, на нашу думку, важливим явищем у контексті його перекладу, адже саме дипломатичний дискурс характеризується великою кількістю усталених висловів-кліше, які в кожній мові підлягають застосуванню в тій або іншій ситуації. Під час перекладу дипломатичних текстів застосування правильних кліше в мові перекладу залежить насамперед від усталеної дипломатичної традиції відповідною мовою – а не від еквівалентності відповідного вислову його аналогу мовою оригіналу. Таким чином, за рахунок цього істотно зростає роль екстралінгвістичних (позамовних) знань перекладача під час роботи з дипломатичним дискурсом.

Так, у науковій літературі виділяють такі етапу перекладу як попередній аналіз тексту; аналітичний варіативний пошук; аналіз результатів перекладу [29]. Саме на першому з перерахованих етапів відбувається аналіз загального дискурсу тексту, визначення макро- та мікро- стратегії перекладу. Цей аналіз дискурсу спрямований на визначення характеру та “щільності” інформації, функції конкретної ситуації комунікації.

Слід зупинитися на згаданих мікро- та макростратегіях перекладу, які становлять важливий елемент аналізу дискурсу. Якщо визначення мікростратегії перекладача залежить від визначення рівня конкретного тексту [29], то макростратегія, яка означає прагнення перекладача якомога точніше збагнути текст оригіналу шляхом визначення рівня дискурсу та рівня комунікації [30]. Таким чином, поєднання засобів мікро- та макростратегії забезпечує перекладачем до уваги максимальної кількості рис як самого тексту, так і контексту, обстановки, в якій він виголошується, для забезпечення прагматичної адекватності перекладу.

Отже, переклад дипломатичного дискурсу вимагає, в силу інтердискурсивності останнього, аналізу контексту висловлювань, відносин між суб'єктами міжнародних відносин, представники яких вступають у комунікацію.

Що стосується аспектів саме дипломатичного дискурсу, які підлягають аналізу під час його перекладу, Т.А. Волкова [30] виділяє такі характеристики, які належить розглядати в дихотомії:

- Ритуальність комунікації чи, навпаки, її інформативність.

Як зазначалося вище, дипломатичний дискурс характеризується високим, порівняно з іншими дискурсами, вмістом усталених виразів і кліше, які часто є мовними засобами, що застосовуються під час т.зв. “ритуальної” комунікації – усталені форми привітань, завершальних компліментів дипломатичних нот тощо. Чим вища ритуальність (і, відповідно, менша інформативність комунікації), тим більшу роль відіграють усталені форми та кліше, а отже тим більше від перекладача вимагається екстралінгвістичних знань у галузі дипломатичної комунікації. Зростання ж рівня інформативності, тим не менше, все одно вимагає від перекладача підбирання адекватних аналогів з урахуванням дипломатичної традиції відповідною цільовою мовою.

- Загальна доступність інформації чи її “езотеричність”

Дипломатичні тексти можуть характеризуватися браком доступності для непідготованого реципієнта. Таким чином, можуть виникнути складності з тим, аби відобразити в перекладі приховані, неочевидні для непідготованого (але розрізнявані для підготованого) реципієнта посилі, що містяться в оригіналі. Для досягнення прагматичної адекватності перекладу рівень загальної доступності чи, навпаки, “езотеричності” оригіналу має бути збережено в перекладі.

- Редукціонізм та повнота інформації

Зазначений критерій визначає, наскільки конкретний вислів обмежує увагу реципієнта одним чи декількома аспектами об'єкта, про який йдеться. Так, узагалі для дипломатичного дискурсу не характерна категоричність, відмова від нюансів чи відтінків. Утім, більший редукціонізм дипломатичних текстів усе ж спостерігається, коли мовлення орієнтоване на ширшу аудиторію або аудиторію без спеціальної

підготовки – і навпаки, інформація є більш повною тоді, коли вона призначається для вузького кола спеціалістів у певній сфері міжнародних відносин, якої стосується той або інших текст.

- Явна та прихована оціночність у дипломатичній комунікації

У науковій літературі зосереджується увага на невластивості дипломатичному дискурсі крайніх та/або безапеляційних оцінок. Висловлення оціночних суджень при цьому має здійснюватися у відповідності з усталеними правилами дипломатичного етикету, при цьому під час перекладу необхідно забезпечувати прагматичну адекватність перекладу оцінок.

Отже, дипломатичний дискурс має низку характеристик, які необхідно враховувати під час його перекладу. У перекладі дипломатичного дискурсу важливим є застосування комунікативно-прагматичного підходу до перекладу, який полягає в тому, що під час перекладу врахуванню підлягає не тільки фактичний зміст конкретного тексту, але й низка інших обставин, які вказують перекладачу на комунікативну інтенцію автора – тобто на його уявлення про бажаний комунікативний ефект висловленого чи написаного тексту. У контексті перекладу дипломатичного дискурсу застосування комунікативно-прагматичного підходу, з одного боку, спрощується за рахунок наявності великої, порівняно з іншими дискурсами, кількості кліше, які усталено застосовуються в обох мовах (оригіналу та перекладу) як відповідники. Разом із тим, складність такого перекладу полягає у підвищеному значенні екстралінгвістичних знань перекладача дипломатичного дискурсу – що включає як знання дипломатичних кліше, традицій дипломатичної мови оригіналу та перекладу, так і знання про загальний контекст відносин між суб'єктами мовлення.

Загальна теорія перекладу виходить із того, що в процесі перекладу можна виділити три основні стадії, які коротко можна позначити як підготовчу стадію, стадію пошуку еквівалентів та стадію оцінки результатів перекладу. На першій із цих стадій під час перекладу дипломатичного дискурсу належить здійснювати аналіз тексту оригіналу та визначення чинників, які можуть вплинути на його переклад. Так, текст, що належить до дипломатичного дискурсу, слід оцінювати на

предмет його інформативності чи, навпаки, ритуальності; “езотеричності” чи, навпаки, загальної доступності; редукціонізму чи повноти; явної чи прихованої оціночності суджень.

1.3. Культурно-історичні контексти перекладу дипломатичного дискурсу

Зміна наукової парадигми призвела не тільки до виникнення та розвитку нових галузей лінгвістичної науки, а й до появи інноваційних підходів до лінгвістичного аналізу. Антропоцентрична концепція дозволяє науковцям відійти від чисто формалістичної позиції. Тепер мова стає об’єктом дослідження у більш ніж одній площині, а провідною перспективою стає “погляд людини”, тобто мова розглядається у відношенні до мовця, а не відірвано від нього. Саме такі тенденції виправдовують актуальність дискурсології а також різноманітність його досліджень у межах лінгвістики та суміжних дисциплін.

Дискурсологія – міждисциплінарний науковий напрям, який формується навколо проблем природи, структури та особливостей функціонування дискурсу. У межах цього напрямку, дискурс розглядають як соціально-культурне і комунікативно-когнітивне явище, а тому дискурсологія має прямий зв’язок з лінгвістичною наукою, а особливо такими її розділами як когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія, тощо [37]. Цей напрям активно розвивається, особливо завдяки актуальності сучасної наукової парадигми. Дискурсологія пропонує знання стосовно особливостей смислового обміну, який здійснюється за межами лінгвістичних форм, а у єдності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними та іншими контекстуальними факторами.

Екстралінгвістичні, або позамовні факторів, які характеризують дипломатичний дискурс, охоплюють цілу низку факторів, визначену нічим іншим, як умовами комунікації. Наприклад, до них відносять необхідність встановлення та розвиток зв’язків між людьми та між групами, наприклад, економічні та культурні

зв'язки між країнами. Таким чином, усі аспекти використання тексту та його перекладу, які не належать до лінгвістичних, або мовних факторів, створюють контекст. Текст, занурений у цей екстралінгвістичний контекст, стає дискурсом.

Прагматичні компоненти тексту є актуальними, оскільки саме вони визначають функцію тексту і залежні від неї особливості. Так, прагматичні фактори відображені у виборі лексичних одиниць з точки зору змісту висловлювання, бажаної комунікативної мети, інших умов комунікативної ситуації. Традиційно прагматичні аспекти розглядаються крізь призму перекладу, адже впливають на стратегії та інструменти перекладу.

Соціокультурні та психологічні фактори так само впливають на формування дискурсу і його аналіз. Наприклад, певна забарвленість тексту в залежності від соціальної приналежності мовця може характеризувати дискурс певним чином. Психологічні закономірності формування та використання концептів так само помітно відображаються на тексті та його особливостях.

Таким чином, як поєднання тексту з контекстом у “комунікативну подію” що залучає у взаємодію учасників спілкування і використовує такі інструменти як вербальні тексти та інші знакові комплекси (текстуальність, прагматичність, соціолінгвістичні характеристики, тощо). Тому дискурс – це більш масштабна категорія, ніж текст або висловлювання [34]. Це комунікативні та мовленнєві стратегії, застосовані для застосування тексту у певній ситуації. Тому дослідники також говорять про те, що дискурс є родовим поняттям, що пов'язане з видовими поняттями “мовлення” та “тексту”, проте не є тотожним до жодного з них.

Отже, одним з головних та визначальних факторів вибору відповідника при перекладі є контекст, особливо у тих випадках, коли мова йде про переклад офіційних документів, заяв, дипломатичних нот, тощо. При підборі відповідника для перекладу основним завданням перекладача є збереження граматичної та змістовної цілісності структури тексту, а також відтворення певного прагматичного змісту та стилю.

Переклад дипломатичних та офіційно-ділових текстів обмежується певним стилем та базовими уніфікованими правилами, що регламентують або диктують підбір необхідного відповідника, враховуючи позалінгвістичні фактори.

Історія розвитку та становлення дипломатії крок за кроком створювала та закріплювала відповідні лінгвістичні норми та формули, які шляхом їх сталого та постійного застосування стали уніфікованою системою.

Дипломатичний дискурс характеризується наявністю усталених мовних зворотів, стандартизацією викладу. На рівні лексики це є високий рівень насиченості текстів дипломатичною термінологією і термінологією міжнародного права, а також стандартизованими мовними зворотами. До спеціальної лексики можна зарахувати назви дипломатичних установ, органів, процедур, посадових осіб, дипломатичних документів та їх частин тощо [39].

Наперед заданий параметр дипломатичного дискурсу складають мовні формули, завдяки яким текст дипломатичного документа є по суті закритою мовленнєвою підсистемою, що працює за усталеними правилами і вкладається в дозволені форми, не допускаючи індивідуальних особливостей мовлення суб'єктів дії. Багатогранність мовних формул, широка палітра різноманітних нюансів мовної етики дає змогу змінювати тон дипломатичного мовлення від найвишуканішої люб'язності до стриманого ввічливого невдоволення від ситуації, мети і типу документа [35].

Найпоказовішим типом дипломатичних мовних жанрів є дипломатичне листування (особисті ноти, вербальні ноти, пам'ятні записки, меморандуми, приватні листи напівофіційного характеру, декларації, звернення, виступи, заяви глав держав, урядів, міністрів закордонних справ, законодавчих органів держав із питань міжнародних відносин). Жанри дипломатичного листування можна вважати найдавнішими, питомими дипломатичними жанрами, в них найповніше проявляються всі особливості дипломатичного мовлення [38].

Виходячи з вищевикладеного, варто зазначити, що при перекладі дипломатичного дискурсу важливу роль відіграють культурно-історичні фактори та контексти, адже наявність дипломатичної та юридичної термінології зумовлює

потребу у пошуках актуального відповідника на момент перекладу [37]. Тобто переклад дипломатичного дискурсу тісно пов'язаний з історією розвитку дипломатичних відносин та міжнародного права, оскільки події, які відбуваються у світі, спричиняють появу нової спеціальної лексики, в тім числі термінології. Термінологія будь-якої сфери, якої може торкатись дипломатія (культура, економіка, міжнародний бізнес чи політика), постійно збагачується.

Цю зміну найкраще демонструють ключові терміни дипломатичних документів. Наприклад, сьогодні в мові дипломатії такі ключові терміни, як *superpotencias*, *bloques*, *polarización* втрачають свої позиції. Особливої ваги набувають нові терміни, які позначають нові реалії та проблеми в міжнародному житті, *limpieza étnica*, *la zona franca* і т.д.

Культурно-історичний контекст перекладу дипломатичного дискурсу, в першу чергу, залежить від динаміки розвитку дипломатичних відносин в той чи інший період часу [34]. Саме тому при перекладі відповідних дипломатичних документів необхідно звертати увагу на історичну епоху його прийняття та на основні ключові події, які зумовили прийняття певного офіційного документу на міжнародному рівні або викликали потребу написання тої чи іншої дипломатичної ноти. Саме врахування культурно-історичного контексту дає змогу віднайти адекватний еквівалент для перекладу конкретного терміну, виходячи з реалій та практики його застосування в конкретний історичний період [35].

Також однією з найважливіших ознак дипломатичного дискурсу, що є його відмінною особливістю, вважається високий рівень етики, що являє собою особливу категорію модальної тональності дипломатичних текстів, яка відрізняє їх від інших текстів офіційно-ділового стилю, яким у певних випадках може бути притаманна категоричність, строгість, навіть певною мірою загроза і виражається через спеціальні етикетні мовні формули. Наприклад, у таких видах дипломатичного листування, як особиста або підписна нота, лист, особисте послання, телеграма, важливу роль відіграють формули звертання [41]. Дипломатичний протокол вимагає ретельного добору формули звертання, оскільки саме за звертанням, яким починається нота і лист, можна визначити тональність документа. Тому саме

прив'язка дипломатичного дискурсу до дипломатичного протоколу створює базу для визначення культурно-історичного контексту перекладу дипломатичного дискурсу.

Отже, в рамках історичного контексту, як складової культурно-історичного контексту, перекладу дипломатичного дискурсу варто завжди враховувати певну історичну парадигму в межах розвитку міжнародних відносин в цілому, так і в окремій мові національної держави, мовою якої здійснюється переклад [42]. Наприклад, дипломатичний дискурс періоду міжнародної ізоляції, спричиненого диктатурою А. Франко в Іспанії, має певні відмінності від періоду інтеграції піренейської держави до європейського співтовариства та нормалізації співпраці з країнами Середземного моря, Латинської Америки, Східної Європи.

Культурний контекст є максимально широким поняттям, який включає в себе значно більший спектр факторів, які впливають на переклад дипломатичного дискурсу [36]. Сьогодні, актуальним є твердження, що переклад забезпечує не лише взаєморозуміння носіїв різних мов, а й розширює їхню пізнавальну сферу, збагачує етнічні та цивілізаційну культури. Таким чином, вірним є твердження, що не лише культурний контекст впливає на переклад дипломатичного дискурсу, а й сам переклад з часом стає основою для формування та розвитку культури, а саме певного дипломатичного дискурсу та його складових.

Під “культурою” мається на увазі цілий соціальний контекст, що задіяний у перекладі, водночас із нормами, конвенціями, ідеологією та цінностями суспільства, чи цільової системи [37]. Переклад не просто замінює один код іншим, а радше розробляє стратегії, за допомогою яких тексти з однієї культури можуть проникати в текстуальну й концептуальну мережу іншої культури і функціонувати в іншій культурі.

Таким чином, культурний контекст тісно взаємодіє з формуванням та пошуком адекватних еквівалентів перекладу дипломатичного дискурсу.

В розрізі дипломатичного дискурсу, як уже зазначалось, основними чинниками, які створюють даний контекст є історична епоха та події, розвиток та

усталення уніфікованого дипломатичного протоколу та етикету та високий рівень використання специфічної термінології.

У рамках нового підходу до процесу перекладу з точки зору тісного взаємозв'язку з культурним контекстом, переклад не можна трактувати вузько як перехід з одного мовного коду на інший, оскільки він полягає у перенесенні тексту з рідної культури в середовище чужої культури [39]. Іншими словами у перекладі слід враховувати культурний контекст як оригіналу, так і перекладу.

Таким чином, можемо зробити висновок, що під культурним контекстом розуміють світогляд, що об'єднує представників соціальних груп і відрізняє їх один від одного.

Відмінності культур відображаються в різних мовних картинах світу, на основі яких будуються висловлювання різних мов. У кожній культурі існують свої артефакти чужі чи малозрозумілі іншим культурам. Всі ці відмінності створюють певні труднощі у перекладі, однак їх можна подолати в процесі міжмовної комунікації як шляхом прирівнювання структур вихідної і цільової мов, так і за допомогою різних способів передачі артефактів чужої культури (наприклад, адаптації, вибору приблизних ознак в цільовій культурі, що відповідають ознакам вихідної культури) [39].

Культурологічний аспект міжмовної комунікації в сучасному світі ґрунтується не тільки на понятті культури як сукупності культурних цінностей народу (творів мистецтва, пам'яток старовини, літератури, живопису, музики, архітектури і т. ін.), а й включає вивчення, опис та інтерпретацію національних традицій носіїв мови, їхній образ життя, суспільну діяльність, способи спілкування, специфіку поведінки, мислення й сприйняття навколишньої дійсності (світосприйняття і світовідчуття).

Повноцінне знайомство з будь-якою культурою припускає не тільки вивчення матеріальних складових цієї культури, не тільки знання її історичної, географічної, економічної детермінанти чи інших параметрів, а й спробу проникнення в образ мислення нації, спробу побачити світ очима носіїв мови цієї культури [39].

Погляд на переклад як на діяльність, що забезпечує міжмовну і міжкультурну інтеракцію, дозволяє по-новому тлумачити поняття еквівалентності і фонового

контексту (словникового чи текстуального), виокремлюючи два рівня: мовний (поверхневий) і культурний (глибинний) [39].

Запропоноване наукове визначення професійно орієнтованого перекладу дозволяє окреслити два підходи до розв'язання проблем власне методичного характеру [39]. По-перше, кожна мова розглядається як цілісний соціокультурний феномен, що відображає особливості етносу — виразника національної культури; по-друге, зв'язок мови і культури виявляється і у сфері соціального, в узусі, що знаходить відображення в особливостях використання тої чи іншої мови окремими групами мовців. Таке бачення означеної проблеми дозволяє віднести перекладацьку діяльність до факторів змішаного соціо-культурно-мовного характеру [37].

Мовний посередник повинен витягувати інформацію з тексту початкового повідомлення (“оригіналу”) і передавати її на іншій мові. Тому цю роль може виконувати лише особа, що володіє необхідним ступенем двомовності, тобто що володіє двома мовами.

Крім своєї посередницької ролі в процесі міжмовного спілкування, перекладач іноді виконує комунікативні функції, що виходять за рамки мовного посередництва [34].

Як правило, це має місце в процесі усного перекладу, коли перекладач безпосередньо спілкується з учасниками міжмовного спілкування. Це підтверджує думку В. Н. Комісарова, що перекладач є повноправним учасником комунікативного акту. І якщо він не бере участь в комунікативному акті як повноцінний суб'єкт, то він приречений на постійні помилки.

У міжмовній і міжкультурній комунікації вторинний текст заміняє і репрезентує первинний в іншому мовному і культурному середовищі.

Текст, характеризується установкою на передачу комунікативного ефекту первинного тексту, частково модифікується відмінностями між двома мовами, двома культурами і двома комунікативними ситуаціями [34], тобто відмінностями культурно-когнітивного і ситуаційного характеру, а також характеризується подвійною лояльністю перекладача – установкою на вірність оригіналу і установкою на адресата та норми його культури, що забезпечує прийнятність

перекладного тексту приймаючою культурою [42]. При цьому відтворити той комунікативний ефект, на який розрахований оригінал, значить відтворити комунікативну установку (інформативну, експресивну, емоційну, спонукальну), що лежить в основі первинного тексту), або, говорячи іншими словами, “інтенційно-функціональну програму автора” оригіналу [37].

Отже, соціально-культурні та соціально-політичні чинники глобального рівня мали важливий вплив на генезу історичного та культурного контексту.

Цей вплив був реалізований у аспектах формування суспільних та духовно-ідейних передумов і “активних контекстів”, постановці цілей та завдань перекладу на всіх часових та змістовних періодах її розвитку.

Все людство поділено на культури, мови, традиції. Культурний контекст може існувати на рівні сім'ї, будівлі, села, області, краю, республіки, країни, континенту, півкулі та ін. Культурний контекст дозволяє дізнаватися «своїх» у всіх сенсах цього слова.

Культурний та історичний контекст допомагає перекладачам подолати проблему неможливості перекладу певних термінів, які позначають індивідуальні культурні особливості певного суспільства. Також культурний та історичний контекст при перекладі дипломатичного дискурсу створює передумови для порозуміння різних цивілізацій, наприклад східної та західної, оскільки є достатньо формалізованим і тяжіє до уніфікації, зберігаючи культурний релятивізм. Таким чином, врахування культурно-історичного контексту є надзвичайно важливою складовою адекватного перекладу.

Отже, переклад дипломатичного дискурсу підпорядковується не лише загальним нормам перекладу, а й цілому ряду формалізованих правил та стандартизованих форм, то до даного списку обмежень та правил варто завжди додавати вимогу історичного та культурного контексту. Відповідність культурному контексту при перекладі дипломатичного дискурсу забезпечує досягнення адекватності, повноцінності, еквівалентності перекладу дипломатичного документу.

1.4. Суспільно-політичні контексти перекладу дипломатичного дискурсу

Дипломатичний дискурс завжди тісно пов'язаний з розвитком суспільно-політичних процесів, тому однією з основних задач перекладача при здійсненні перекладу дипломатичного дискурсу є врахування та адекватне відображення тих суспільно-політичних реалій, які є безпосереднім предметом повідомлення. Сьогодні політичні та суспільні процеси розвиваються надзвичайно швидкими темпами, що тягне за собою зміну та наповнення мовного середовища новою суспільно-політичною термінологією, яка створюється для опису та позначення нових явищ та тенденцій.

Серед основних глобальних суспільно-політичних процесів, які є актуальними для мовного середовища, можемо виділити пандемію коронавірусу, напруження міжнародних відносин, криза європейського співробітництва, поширення та ескалація інтернаціоналізованих конфліктів, посилення позицій віртуальної реальності, перехід до нового типу суспільства – інформаційного, глобалізація і т.д. Всі названі процеси безпосередньо вимагають нових означень тих явищ, предметів та рухів, якими воно супроводжуються.

Виникнення або зникнення слів в суспільно-політичному лексиконі спричинене такими основними факторами:

- 1) необхідністю дати назву новому явищу;
- 2) необхідністю відрізнити назви відповідно до різних денотатів;
- 3) набуттям денотатом нового змісту;
- 4) впливом соціолінгвістичних факторів, зокрема гендерних параметрів мови;
- 5) зникненням денотата, яке приводить до переходу слова до групи «історизмів» із подальшим переходом до пасивного лексичного запасу [42].

Вищеназвані фактори завжди зумовлені суспільно-політичним контекстом.

Для встановлення еквівалентного значення терміну, який вживається в рамках дипломатичного дискурсу, і його перекладу на відповідну вказану мову необхідним чинником, який потребує врахування є суспільно-політичний контекст [44]. Якщо в загальному значенні під контекстом розуміється група слів, пропозицій або група пропозицій, об'єднаних у межах одного мовного відрізка. Під суспільно-політичним контекстом варто, в першу чергу, розуміти сукупність конкретних реалій дійсної ситуації в сфері політики та суспільного укладу певного народу, нації, етнічної групи.

Однак, частими є випадки, коли широкий контекст недостатній для визначення змісту терміну, тобто сенс терміну не вичерпується його лінгвістичним значенням [40]. Це відбувається в тих випадках, коли для розуміння того чи іншого слова або виразу необхідне знання відповідної реалії чи ознайомлення з тим політичним процесом, фактичним станом суспільного розвитку, або літературним твором, на який є посилання в тексті і т.д. Розуміння реалії суспільно-політичного контексту ґрунтується на знанні реального факту дійсності, що стоїть за словами, які необхідно перекласти на іншу мову.

Суспільно-політичний контекст пов'язаний з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами в політичному аспекті, що представляє собою політичну дію, бере участь у взаємодії політичних діячів і відображає механізм їх політичної свідомості.

Характерною рисою загального суспільно-політичного перекладу є те, що він поєднує в собі елементи художнього (опис місця та учасників дії) і спеціального перекладу (наявність певної термінології). Крім того, суспільно-політичний переклад можна визначити як інформативний переклад, тобто переклад текстів, основна функція яких полягає в повідомленні будь-яких відомостей, а не в художньо-естетичному впливі на читача [33]. Однак інформативний характер перекладу дипломатичного дискурсу з врахування суспільно-політичного контексту не виключає можливість присутності в ньому елементів художнього [39].

Саме суспільно-політичний контекст характеризується такою категорією, як “реалії”. Тому при перекладі таких категорій і варто використовувати базові знання, які впливають з обізнаності в суспільно-політичній ситуації.

Для детального розкриття питання суспільно-політичного контексту при перекладі дипломатичного дискурсу, варто навести класифікацію таких реалій, які зазвичай найчастіше використовуються при перекладі дипломатичного дискурсу та мають важливе значення для адекватного відтворення тексту дипломатичного документу.

Такі реалії доцільно поділити на дві великі групи: власне політичні та суспільні реалії та географічні та етнографічні реалії.

Власне політичні та суспільні реалії зумовлені традиціями суспільного укладу держав та політичними процесами, які відбувались у державі, в якій певна мова є національною або основою. Конституційний лад, процеси державотворення та регламентація діяльності державних та суспільних інститутів обумовлені певною термінологією, яка вимагає багатовекторного підходу до перекладу таких термінів на іншу мову. Також наявність таких термінів відбувається через розгортання певних суспільних рухів або визначних соціальних феноменів, які притаманні окремому суспільству на відміну від іншого суспільства, де такі явища та феномени не відбуваються або не знаходять свого широкого розповсюдження.

Серед суспільно-політичних реалій, який найчастіше використовуються при перекладі дипломатичного дискурсу, можемо виділити наступні:

- назви державних та місцевих органів влади та місцевого самоврядування;
- назви одиниць адміністративно-територіального поділу держави;
- назви нормативно-правових актів, які приймаються органами державної влади та місцевого самоврядування;
- назви конкретних посад в органах державної влади;
- військові звання, підрозділи та структури;

- найменування соціальних явищ та інститутів громадянського суспільства.

Наступною категорією реалій є географічні реалії, які безумовно відрізняються в кожній державі та кожній мові, оскільки найчастіше пов'язані з певною назвою території або місцевості. Таким чином серед географічних реалій можна виділити наступні види:

- назви географічних об'єктів та природних явищ;
- назви географічних об'єктів, що пов'язані з діяльністю людини;
- назви ендемічних видів, тощо.

Етнографічні реалії позначають повсякденне життя населення, матеріальну та духовну культуру народів, традиції, релігію, мистецтво, фольклор і т.д. Етнографічні терміни-реалії використовуються у публіцистичних, художніх творах. До етнографічних реалій можемо віднести наступні категорії :

- назви, що стосуються предметів повсякденного вжитку;
- назви, які використовуються в мистецтві та культурі;
- назви націй, народів та етнічних груп;
- позначення одиниць виміру та грошових одиниць;
- професійні терміни та вирази.

Таким чином, врахування суспільно-політичного контексту при перекладі дипломатичного дискурсу потребує звернення особливої уваги та окремі специфічні терміни-реалії, які існують на визначеній території, в визначеній державі та мові.

Переклад реалій, як слів специфічних для певного народу або країни, вимагає від перекладача особливої уваги. Хоча мова йде про поняття та предмети, яким можна дати точний опис та визначення, при передачі їх на мову перекладу, можливі значні відхилення та варіанти.

Зрозуміло, що аби правильно передати означення предметів, про які йдеться в оригіналі, і образів, пов'язаних з ними, необхідно мати певні знання про ту дійсність, що про неї йдеться у тексті оригіналу [36]. В теорії перекладу такі знання

називають “фонovими знаннями”. Тобто сукупність уявлень, про те, що являє собою реальний фон, на якому розгортається картина життя іншої країни та народу.

Наявність таких фонovих знань допомагає перекладачеві швидко та раціонально обирати необхідний відповідник при здійсненні перекладу дипломатичного дискурсу, а окрім того, правильно та адекватно застосовувати способи перекладу, які будуть відповідати базовим нормам перекладу при перекладі тієї чи іншої реалії суспільно-політичного життя у рамках визначеної мовної обстановки.

Фонова лексика - слова або вирази, що несуть в собі додатковий зміст та певні семантичні та стилістичні відтінки, які накладаються на основне значення, і є загальновідомими людям, що належать до певної мовної культури [38].

Переклад дипломатичного дискурсу вимагає знання не лише базової лексики, яка пов'язана з дипломатичним протоколом, міжнародними відносинами, міжнародним правом, а й глибокої обізнаності з національно-політичними та історично-культурними традиціями та процесами, які відбуваються в народі чи державі, які використовують мову перекладу, як основну або національну.

Таким чином, варто звернути увагу на способи перекладу або перекодування таких термінів-реалій з мови-оригіналу на мову перекладу. Серед таких способів перекладу суспільно-політичних реалій з врахуванням суспільно-політичного контексту, виділяємо такі:

- транслітерація або транскрипція означає безпосереднє використання даного слова, що означає реалію, або його кореня в написанні літерами мови перекладу або в поєднанні з суфіксами мови перекладу. Даний спосіб використовується задля збереження лексичної стислості означення [36];
- описовий переклад для означення відповідного предмету на основі елементів та морфологічних відносин, що вже реально існують в мові;
- використання слова, що має близьке значення, хоча і не тотожно, до значення реалії, яка перекладається. При застосуванні даного способу втрата певної речової специфіки при перекладі компенсується тим, що при більшій або меншій ступені наближеності, в контексті перекладу слово є абсолютно зрозумілим;

- узагальнено-приблизний переклад, при якому слова мови перекладу, що називають поняття виду, передаються словом мови перекладу, що називає поняття роду [43].

Варто вказати, що дані способи перекладу термінів-реалій не використовуються відокремлено один від одного, для надання та здійснення адекватного та еквівалентного перекладу з всебічним врахування суспільно-політичного контексту необхідним є використання різноманітних поєднань вказаних способів перекладу. Однак, для перекладу дипломатичного дискурсу варто враховувати загальні вимоги лаконічності, стислості та уникнення двозначності тексту, тому зловживання описовим перекладом може спотворити стиль перекладу дипломатичного документу.

Поява суспільно-політичної термінології є результатом наполегливої роботи дипломатів-перекладачів, які витратили впродовж багатьох років працювали над узгодженням тих чи інших неоднозначних суспільно-політичних термінів. При перекладі дипломатичних документів та міжнародних договорів спроба відійти від усталених норм може невиправдано підсилити роль особистої інтерпретації, створити ілюзію зміни позиції держави, привести матеріал в дисонанс з існуючими формулюваннями з того чи іншого питання.

Важливу і невід'ємну роль відіграють стилістичні особливості при перекладі дипломатичного дискурсу. Збереження стилістичних особливостей забезпечує цілісність і образність тексту, зберігаючи зміст, структуру, емоційність, унікальність та самобутність повідомлення. Саме тому, коли мова йде про суспільно-політичні реалії при перекладі, то варто звертати увагу на адекватність та стиль їх перекладу, щоб унеможливити стилістичне спотворення повідомлення в дипломатичному документі чи міжнародному акті.

При перекладі дипломатичних документів з урахуванням суспільно-політичного контексту важливо отримати адекватний переклад. Адекватність перекладу залежить, перш за все, від урахування його прагматичних аспектів, які відносяться до екстралінгвістичних факторів.

Адже, мета кожного висловлювання – отримати будь-якої комунікативний ефект, з чого випливає висновок: прагматична складова тексту є його найважливішою частиною. Належність рецептора перекладу до іншого мовного колективу, до іншої культури нерідко призводить до того, що еквівалентний переклад виявляється прагматично неадекватним [33]. У цьому випадку виникає необхідність в прагматичній адаптації перекладу.

Таким чином, для адекватного відтворення суспільно-політичного контексту дипломатичного дискурсу при його перекладі, окрім способів передачі термінів-реалій, також важливе значення мають лексико-граматичні трансформації.

Важливість структурних і лексико-семантичних розходжень між мовою оригіналу та мовою перекладу під час перекладу зазвичай потребують перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін. Ці трансформації застосовують тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору суспільно-політичного контексту.

Для перекладу дипломатичного дискурсу можуть бути використані перекладачем наступні лексико-граматичні трансформації:

Конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово ширшої семантики в оригіналі замінюється словом більш вузької семантики [36]. Конкретизація за своїм основним смислом є тотожною описовому перекладу, тому її використання в дипломатичному документі повинно бути виправдано метою такого застосування, оскільки це спричиняє відступ від принципу максимальної лаконічності.

Генералізація значення слова – протилежна за напрямком трансформації конкретизації, внаслідок якої слово з вузьким значенням в оригіналі замінюється словом із ширшим значенням [36]. Для вимог дипломатичного перекладу є найбільш влучною трансформацією, однак при її використанні варто впевнитись, що такий переклад буде відповідати критерію чіткості та відсутності двозначності.

Вилучення – граматична або лексична трансформація, внаслідок якої у перекладі вилучається плеонастичний або тавтологічний елемент, який за нормами

мови перекладу є частиною імпліцитного смислу тексту. Застосовуючи її, слід стежити за тим, щоб у перекладі не було зменшено обсяг оригінальної трансформації [36].

Додавання – граматична або лексична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення з метою правильної передачі смислу оригіналу, та/або дотримання мовленнєвих норм, що існують у культурі мови перекладу [41].

Заміна однієї частини мови на слово іншої частини мови – граматична трансформація, внаслідок якої змінюються граматичні ознаки словоформ через різного роду лексичні та граматичні особливості мов оригіналу та перекладу. Така трансформація може застосовуватися до слів майже усіх частин мови, проте найчастіше це спостерігається у випадку з такими частинами мови, як іменник, дієслово, прикметник та прислівник [42].

Отже, використання таких лексико-граматичних трансформацій має важливе значення для здійснення адекватного перекладу дипломатичного дискурсу з огляду на суспільно-політичних контекст.

Крім того, для перекладу дипломатичного дискурсу в рамках суспільно-політичного контексту перекладачу необхідно використовувати перекладацьку стратегію [35]. Адекватність перекладу також залежить від того, наскільки добре перекладач розуміє вихідний текст: його загальний зміст, сенс кожного елемента, кожного слова. Саме невірне або неповне нерозуміння вихідного тексту є однією з найпоширеніших причин перекладацьких помилок.

Існують певні стратегії роботи з суспільно-політичному текстом, що допомагають звести перекладацькі помилки до мінімуму. Можемо визначити наступні етапи реалізації стратегії перекладу, яку доцільно використовувати при перекладі дипломатичного чи офіційного документа в рамках суспільно-політичного контексту [35]:

- аналіз змісту, структури і комунікативного завдання тексту;
- визначення головної думки, акцентів, ставлення автора до проблеми;
- аналіз широкого і екстралінгвістичні контексту;

- визначення і облік жанрово-стилістичних особливостей вихідного тексту;
- аналіз конотацій і можливостей відступу від словникових значень слів в початковому тексті;
- використання фонових знань;
- застосування словників, довідників, а також допомоги експертів;
- перевірка невідомих перекладачеві назв, топонімів та ін.

У випадку застосування такого порядку аналізу тексту дипломатичного документу перекладач може уникнути найчастіших і найпоширеніших помилок щодо використання та здійснення перекладу суспільно-політичних термінів-реалій [37]. Серед таких помилок найчастіше зустрічаються: перекладач не враховує різницю в смислових структурах і в словосполученнях; “помилкові друзі перекладача”; не виправданий буквалізм; не виправдана вільність перекладу та інші.

Отже, суспільно-політичний контекст при перекладі дипломатичного дискурсу є однією з визначальних та необхідних умов для здійснення дійсно адекватного та прагматичного перекладу дипломатичного чи іншого міжнародного документа.

Для врахування такого контексту, в першу чергу, перекладач повинен мати достатній рівень та обсяг фонових знань, які допоможуть йому віднайти необхідних еквівалент або застосувати правильний та доречний прийому перекладу, не порушивши структури та цілісності змісту тексту-детермінанта.

Наприклад, перекладачу доводиться вдаватися до екстралінгвістичного, а саме суспільно-політичного, контексту при перекладі алюзій на історичні факти, літературних персонажів, біблеїзми - стилістичного прийому, дуже поширеного в англо-американській пресі [32]. По-перше, перед перекладачем постає завдання розпізнати алюзії та приховані цитати в тексті. По-друге, припустивши, що текст містить подібний стилістичний прийом, перекладач повинен звернутися до спеціальних довідкових видань і словників. І, нарешті, найголовніше - передати ці слова і вирази в формі, яка буде зрозумілою читачеві – адресанту.

Для здійснення таких операцій перекладач може використовувати різноманітні лексико-граматичні трансформації, які було наведено в даному пункті. Також використання стратегії перекладу значно полегшує реалізацію адекватного перекладу з врахуванням суспільно-політичного контексту.

В цілому, для здійснення перекладу дипломатичного дискурсу в рамках суспільно-політичного контексту необхідні знання загальних принципів перекладацької діяльності, її лінгвістичних і екстралінгвістичних аспектів, а також жанрово-стилістичних особливостей перекладних матеріалів.

Найважчим в процесі такого перекладу є пошук і відбір лексичних засобів для передачі вихідного матеріалу на мову перекладу. Це пояснюється тим, що саме на даному етапі перекладач повинен не тільки використовувати весь свій інформаційний запас і фонові знання, але також пам'ятати про роль емоційно забарвлених елементів, прагматичних завдань перекладу дипломатичного дискурсу.

РОЗДІЛ 2

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІСПАНОМОВНОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1. Комунікативно-прагматичні особливості перекладу українською мовою Загальної Декларації прав людини

2.1.1. Загальні особливості перекладу міжнародних договорів та декларацій. З попереднього розділу можна зробити висновок, що іспаномовний дипломатичний дискурс формувався та розвивався протягом тривалого часу. Наразі його мова, хоча і є сформованою цілісною системою, продовжує постійно та активно розвиватись разом із розвитком не лише іспанського, але й в першу чергу міжнародного суспільства. Важко переоцінити роль, яку у цьому розвитку відіграють міжнародні документи, особливо міжнародні документи, що стосуються питань забезпечення та захисту прав людини. Відповідно, правильний переклад та лінгвістичне тлумачення таких документів має особливо важливе значення для забезпечення комунікації між державами на міжнародному рівні, досягнення між ними взаєморозуміння та плідної співпраці у всіх сферах міждержавного співробітництва.

У попередньому розділі було досліджено, що дипломатичний дискурс найчастіше розглядається як підвид інституційного виду дискурсу, а також як різновид офіційно-ділового стилю. Відповідно, для нього традиційно характерні наступні риси: переважно письмова форма викладу інформації; традиційність мовленнєвих та лінгвістичних засобів вираження, застосування слів у їхньому основному предметно-лексичному значенні, широке використання стійких

словосполучень, клішованих фраз, термінів, абревіатур та скорочень; наявність синтаксичного паралелізму та складних синтаксичних конструкцій; строго визначена структура організації тексту (наприклад, як для міжнародних договорів, так і для декларацій притаманна така структура: преамбула, основна частина та прикінцеві положення). Всі вищезазначені характеристики міжнародних документів визначають значний ступінь спільності відповідних правових текстів, що відносяться до дипломатичного дискурсу, при їх перекладі різними мовами [3, с. 93; 4, с. 89; 8, с. 114].

Основна ціль офіційно-ділового стилю мови у дипломатичному дискурсі – визначити умови, які б забезпечили співробітництво двох або більше сторін, тобто досягнути домовленості між двома або більше зацікавленими сторонами. І даному контексті це перш за все стосується обміну нотами між державами, процесу ведення переговорів з метою укладання двосторонніх або багатосторонніх договорів, висловлення позиції держави під час роботи над прийняттям міжнародних декларацій, тощо. Навіть ті документи, в яких не встановлюються умови домовленостей, а висловлюється протест проти порушення умов, щодо яких існувала домовленість (наприклад, нота протесту), пов'язані з основним завданням дипломатичного дискурсу, тобто із досягненням домовленості між двома чи більше зацікавленими особами, державами чи організаціями.

Якщо розглядати цей процес з точки зору здійснення перекладу, то основна складова оригінального тексту, яку перекладач має обов'язково зберегти під час здійснення перекладу – це мета комунікації. Відповідно, при перекладі будь-якого офіційного документу, зокрема міжнародних дипломатичних та правових документів, необхідно пам'ятати, що основна ціль комунікації в рамках дипломатичного дискурсу, яку необхідно зберегти при перекладі, – це досягнення домовленості між зацікавленими сторонами.

Письмова комунікація у галузі дипломатії має свої особливості, які перекладач має брати до уваги. Враховуючи вплив, який документ повинен здійснювати на адресата з визначеною ціллю, він має таким чином здійснити свій переклад, таким чином підібрати лексичні, граматичні та стилістичні засоби передачі інформації

іншою мовою, які б сприяли процесу комунікації та допомогли б уникнути ситуації, в якій частина інформації втрачається при перекладі. Відповідно, з огляду на вищезазначене, свідома підготовка та розробка стратегії перекладу міжнародних правових документів має велике значення для забезпечення якісного та точного перекладу [45].

Таким чином, при здійсненні перекладу міжнародних дипломатичних та правових документів необхідно враховувати не лише специфічні особливості дипломатичного дискурсу та офіційно-ділового стилю, але й особливості, що є характерними для окремих видів міжнародних документів.

Так, синтаксичні структури цього дискурсу не менш важливі, ніж застосування відповідних термінів та клішованих фраз. Тексти офіційних дипломатичних та правових документів значною мірою стандартизовані, що стосується як структури всього тексту в цілому (макроструктура), так і до структури та оформлення окремих пунктів та речень (мікроструктура).

На макрорівні офіційні дипломатичні документи зазвичай складаються преамбули, основного тексту та заключної частини. В залежності від типу документу структура та зміст кожної з окремих частин таких документів можуть незначним чином відрізнятися.

Беручи до увагу стандартизовану та наповнену кліше структуру офіційних документів, основну задачу перекладача, що здійснює переклад офіційних дипломатичних документів, можна сформулювати наступним чином: знайти у мові, на яку здійснюється переклад, еквіваленти структур мови оригіналу та використати їх у перекладі в якості стандартних взаємозамінних еквівалентів [46].

Також необхідно пам'ятати про те, що при перекладі офіційних дипломатичних документів, перекладач має використовувати, всюди, де це можливо, паралельні структури, а також вдаватися до синтаксичних або семантичних трансформацій лише тоді, коли цього неможливо уникнути. Головною метою перекладу повинно бути забезпечення максимальної паралельності структури, завдяки чому буде можливо співвіднести кожен частину перекладу із відповідною частиною оригінального тексту.

У цій роботі хочеться проаналізувати комунікативно-прагматичні особливості письмового перекладу текстів в рамках дипломатичного дискурсу на прикладі Загальної декларації прав людини (Declaración Universal de Derechos Humanos) та Віденської конвенції про право міжнародних договорів (Convención de Viena sobre el derecho de los tratados), що є одними з найважливіших міжнародних нормативно-правових документів. Основою для вибору саме цих міжнародних документів став той факт, що дані документи являють собою наочний зразок використання класичної дипломатичної лексики та стандартизованого офіційного стилю у міжнародній дипломатичній практиці. Важливо також зазначити, що з двох текстів як декларації, так і конвенції, лише версії іспанською мовою є аутентичними, адже іспанська є однією з офіційних мов ООН, в той час як переклад українською мовою був здійснений державними органами України, що не дозволяє нам презюмувати про точну еквівалентність перекладу, як це було б можливо у випадку порівняння текстів, складених виключно мовами ООН, що визнаються аутентичними текстами.

2.1.2. Особливості перекладу Загальної декларації прав людини з точки зору синтаксичних трансформацій. Під час співставного аналізу синтаксичних особливостей текстів декларації іспанською та українською мовами та стратегій перекладу з іспанської, що відповідають цим особливостям, нами був виявлений комплекс прийомів перекладу та синтаксичних трансформацій, які найчастіше використовуються для передачі синтаксичних конструкцій тексту оригіналу.

Як було зазначено вище, тексти міжнародних дипломатичних та нормативно-правових документів іспанською мовою є аутентичними, в той час як український переклад таким не є, тобто текст, перекладений українською не має правового статусу оригіналу. Розглядаючи проблему еквівалентності при перекладі, В. Н. Комісаров зазначає, що з точки зору синтаксису при перекладі такого типу документів особливо важливим виявляється забезпечення паралелізму синтаксичної організації тексту перекладу по відношенню до тексту оригіналу. “Максимально можливе збереження синтаксичної організації оригінального тексту при перекладі, використання у перекладі аналогічних синтаксичних структур сприяє більш

повному відтворенню змісту оригінального тексту, забезпечує інваріативність синтаксичних значень оригіналу та перекладу” [50, с. 70]. Це питання є важливим, адже співставний аналіз текстів Декларації іспанською та українською мовами продемонстрував значний, хоча й не повний паралелізм синтаксичної структури відповідних текстів. На наш погляд, дане спостереження повністю підтверджує позицію В. Н. Комісарова щодо того, що використання паралельних структур при перекладі текстів такого роду міжнародних документів виконує практичну функцію: дозволяє зберегти послідовність та точність викладу тексту оригіналу та робить більш зручним їхнє ефективне практичне застосування [49, с. 128].

У великій кількості випадків при передачі синтаксичних конструкцій тексту Загальної Декларації прав людини, що аналізується в даній роботі, у текстах українською мовою використовуються структури, аналогічні структурам, притаманним іспанській мові. Наприклад, у тексті зустрічається повне перенесення іспанського складнопідрядного речення з підрядним означальним в український текст, адже українській мові також притаманні такі конструкції. Наприклад:

1) Todos tienen derecho a igual protección contra toda *discriminación que infrinja esta Declaración* y contra toda provocación a tal discriminación. (Artículo 7) [52].

Усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було *дискримінації, що порушує цю Декларацію*, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації [53].

2) La voluntad del pueblo es la base de la autoridad del poder público; esta voluntad se expresará mediante *elecciones auténticas que habrán de celebrarse periódicamente, por sufragio universal e igual y por voto secreto u otro procedimiento equivalente que garantice la libertad del voto*. (Artículo 21.3) [52].

Воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих *виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному виборчому праві шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування* [53].

3) La maternidad y la infancia tienen derecho a cuidados y asistencia especiales. Todos los niños, nacidos de matrimonio o fuera de matrimonio, tienen derecho a igual protección social. (Artículo 25.2) [52].

Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом [53].

4) Toda persona tiene derecho a la protección de los intereses morales y materiales que le correspondan por razón de las producciones científicas, literarias o artísticas de que sea autora. (Artículo 27.2) [52].

Кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є [53].

Як можна побачити із наведених прикладів, у відповідних випадках не відбувається жодних значних змін загального змісту речення завдяки заміні синтаксичних структур іспанського оригінального тексту оригінальними структурами в українському тексті, що безперечно сприяє повному збереженню значення синтаксичної структури тексту оригіналу при здійсненні перекладу.

У ряді випадків при перекладі українською використовуються структури, що є еквівалентними аналогічним структурами іспанської мови і при передачі синтаксичних конструкцій тексту, що аналізується, вони пов'язані між собою відносинами синтаксичного варіювання. Одним з видів такого синтаксичного варіювання, що доволі часто застосовується при перекладі дипломатичних та нормативно-правових міжнародних документів, є граматичні заміни, зокрема заміна частин мови, що передбачає відмову від застосування аналогічних граматичних одиниць при перекладі українською мовою. Розглянемо приклади використання такого прийому.

Доволі розповсюдженим типом граматичної заміни, що часто зустрічається у текстах міжнародних дипломатичних та нормативно-правових документів, є номіналізація, тобто заміна дії чи процесу, що в іспанській мові виражаються дієсловом, віддієслівним іменником в українській синтаксичній конструкції [45]. Наведемо декілька прикладів:

1) *Toda persona que trabaja tiene derecho a una remuneración equitativa y satisfactoria, que le asegure, así como a su familia, una existencia conforme a la dignidad humana y que será completada, en caso necesario, por cualesquiera otros medios de protección social. (Artículo 23.3) [52].*

Кожний працюючий має право на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне людині існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення [53].

2) *Toda persona tiene derecho a un recurso efectivo, ante los tribunales nacionales competentes, que la ampare contra actos que violen sus derechos fundamentales reconocidos por la constitución o por la ley. (Artículo 8) [52].*

Кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом [53].

Співставний аналіз відповідних текстів Загальної Декларації також демонструє, що доволі розповсюдженим видом синтаксичного перетворення у текстах міжнародних документів є заміна іспанського пасивного стану дієслова формами активного стану дієслова, або навіть іменником при перекладі на українську, наприклад:

1) *Estos derechos y libertades no podrán en ningún caso ser ejercidos en oposición a los propósitos y principios de las Naciones Unidas. (Artículo 29.3) [52].*

Здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй [53].

2) *Toda persona acusada de delito tiene derecho a que se presuma su inocencia mientras no se pruebe su culpabilidad, conforme a la ley y en juicio público en el que se le hayan asegurado todas las garantías necesarias para su defensa. (Artículo 11.1) [52].*

Кожна людина обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту [53].

Дуже часто граматичні заміни застосовуються щодо рефлексивного пасивного стану дієслова, який не має прямого еквіваленту в українських синтаксичних конструкціях, наприклад:

Toda persona acusada de delito tiene derecho a que *se presume su inocencia* mientras no se pruebe su culpabilidad, conforme a la ley y en juicio público en el que se le hayan asegurado todas las garantías necesarias para su defensa. (Artículo 11.1) [52].

Кожна людина обвинувачена у вчиненні злочину, *має право вважатися невинною* доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту [53].

Ще однією особливістю при перекладі міжнародних дипломатичних документів є заміна, з міркувань стилістики тексту, повторюваного в іспанському тексті іменника на займенники в українській мові, або навпаки – повторне використання іменника там, де в оригінальному тексті стоїть займенник. Прикладом першого може бути наступна стаття:

Los hombres y las mujeres, a partir de la edad núbil, tienen derecho, sin restricción alguna por motivos de raza, nacionalidad o religión, a casarse y fundar una familia; y disfrutarán de iguales derechos en cuanto *al matrimonio*, durante *el matrimonio* y en caso de disolución *del matrimonio*. (Artículo 16.1) [52].

Чоловіки і жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати сім'ю. Вони користуються однаковими правами щодо одруження під час *шлюбу* та під час *його* розірвання [53].

Прикладом другого випадку слугує преамбула Загальної Декларації:

Proclama la presente *Declaración Universal de Derechos Humanos* como ideal común por el que todos los pueblos y naciones deben esforzarse, a fin de que tanto los individuos como las instituciones, inspirándose constantemente *en ella*, promuevan, mediante la enseñanza y la educación, el respeto a estos derechos y libertades, y aseguren, por medidas progresivas de carácter nacional e internacional, su reconocimiento y

aplicación universales y efectivos, tanto entre los pueblos de los Estados Miembros como entre los de los territorios colocados bajo su jurisdicción.

Проголошує цю *Загальну Декларацію Прав Людини* як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави з тим, щоб кожна людина і кожний орган суспільства, завжди маючи на увазі *цю Декларацію*, прагнули шляхом освіти сприяти поважанню цих прав і свобод і забезпеченню, шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів, загального і ефективного визнання і здійснення їх як серед народів держав – членів Організації, так і серед народів територій, що перебувають під їх юрисдикцією.

Таким чином, співставний аналіз синтаксичних особливостей тексту Загальної Декларації прав людини з точки зору еквівалентності у перекладі продемонстрував, що в процесі перекладу текстів в рамках дипломатичного дискурсу та офіційно-ділового стилю мовлення, зокрема текстів міжнародних дипломатичних документів, має місце стійка тенденція до збереження синтаксичного паралелізму. У ряді випадків дещо менший ступінь інваріантності синтаксичних значень досягається шляхом використання в перекладі структур, пов'язаних з аналогічною структурою відносинами синтаксичного варіювання, зокрема використовуються синонімічні граматичні структури, а також граматичні заміни.

2.1.3. Особливості перекладу Загальної декларації прав людини з точки зору синтаксичних трансформацій. У текстах міжнародних документів, зокрема і у Загальній Декларації прав людини, використовується багато слів, що відносяться до так званої інтернаціональної лексики. У більшості випадків це слова, що мають грецьке або латинське походження: декларація – la Declaración, f; організація – la Organización, f; преамбула – el Preámbulo, m, тощо.

Тексти міжнародних документів також характеризуються великою кількістю кліше та штампів, тобто таких стандартних словосполучень, які часто використовуються у офіційних міжнародних дипломатичних та нормативно-правових документах, характерною рисою яких є абстрактність значення та оціночні властивості, що мають соціально закріпленій, традиційний характер [54].

Такі стандартні словосполучення можна легко класифікувати за темою; наприклад, можна виділити ряд лексичних груп, що входять до складу кліше та штампів міжнародних документів, які можна знайти у Загальній Декларації прав людини:

1. Обороти офіційно-канцелярського стилю:

- беручи до уваги – *considerando que*;
- з метою забезпечення того, щоб – *a fin de que*;
- виконання цього зобов'язання – *el pleno cumplimiento de dicho compromiso*;
- ніхто не може зазнавати – *nadie podrá ser*;
- кожна людина має право на – *toda persona tiene derecho a*;
- ніщо у цій Декларації не може бути витлумачено як – *nada en la presente Declaración podrá interpretarse en el sentido de que*.

2. Кліше та штампи, що охоплюють загальні питання:

- сприяти розвиткові дружніх відносин між – *promover el desarrollo de relaciones amistosas entre*;
- держави-члени зобов'язались сприяти – *los Estados Miembros se han comprometido a asegurar*;
- сприяти поважанню цих прав і свобод – *promuevan el respeto a estos derechos y libertades*;

3. Обороти, що стосуються суспільної діяльності:

- чоловіки і жінки, які досягли повноліття – *los hombres y las mujeres, a partir de la edad núbil*;
- змінити своє громадянство – *cambiar de nacionalidad*;
- право володіти майном – *derecho a la propiedad*;
- право на свободу думки, совісті і релігії – *erecho a la libertad de pensamiento, de conciencia y de religión*;
- право на свободу переконань і на вільне їх виявлення- *derecho a la libertad de opinión y de expresión*;

- державна служба – las funciones públicas;
- загальне і рівне виборче право – sufragio universal e igual;
- соціальне забезпечення – a seguridad social;
- справедливі і сприятливі умови праці – condiciones equitativas y satisfactorias de trabajo;
- професійні спілки – sindicatos;
- соціальне обслуговування – los servicios sociales;
- обов'язкова початкова освіта – la instrucción elemental obligatoria;
- розвиток людської особи – el desarrollo de la personalidad humana;
- обов'язки перед суспільством – deberes respecto a la comunidad.

Попри те, що тексти міжнародних документів мають офіційно-діловий стиль, який формально характеризується відсутністю мовних засобів, які б виражали певну експресію, у текстах дипломатичних офіційних документів, зокрема у Загальній Декларації, яка розглядається у цьому пункті, можна виділити клішовані лексичні одиниці із яскраво висловленою позитивною або, навпаки, негативною оціночною конотацією. Розглянемо деякі приклади.

1. Клішовані словосполучення з позитивною конотацією:

- сприяти розвиткові дружніх відносин між народами – el desarrollo de relaciones amistosas entre las naciones;
- рівні перед законом – son iguales ante la ley;
- ефективне поновлення у правах – recurso efectivo;
- з додержанням усіх вимог справедливості – con justicia;
- безперешкодно дотримуватися своїх переконань – no ser molestado a causa de sus opiniones;
- особливе піклування і допомога – cuidados y asistencia especiales;
- сприяти діяльності по підтриманню миру – promover el desarrollo de las actividades para el mantenimiento de la paz.

2. Клішовані словосполучення з негативною конотацією:

- зневажання і нехтування правами людини – el desconocimiento y el menosprecio de los derechos humanos;
- розрізнення на основі – la distinción fundada en;
- зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання – ser sometido a torturas ni a penas o tratos crueles, inhumanos o degradantes;
- зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання – ser arbitrariamente detenido, preso ni desterrado;
- засуджений за дії чи бездіяльність – condenado por actos u omisiones;
- зазнавати безпідставного втручання у – ser objeto de injerencias arbitrarias en;
- бути безпідставно позбавленим громадянства – privarse arbitrariamente de la nacionalidad;
- зазнавати обмежень – estar sujeto a las limitaciones;
- суперечити цілям і принципам – ser ejercido en oposición a los propósitos y principios.

Таким чином, здійснивши лексичний аналіз мовленнєвих засобів, що використовуються у іспанському та українському текстах Загальної Декларації прав людини, можна зробити висновок щодо особливостей лексичного наповнення тексту даного міжнародного документу та текстів дипломатичного дискурсу загалом. Однією з характерних ознак стилю текстів, що належать до дипломатичного дискурсу є велика кількість термінів із різноманітних сфер сучасного життя суспільства, таких як медицина, освіта, сфера соціального забезпечення, політика, тощо. Їх наявність та застосовність у текстах міжнародних дипломатичних та нормативно – правових документів залежить від предмету самого документу. Відповідні види міжнародних документів також характеризуються високим ступенем використання офіційно-канцелярських клішованих словосполучень, фраз та штампів, інтернаціональної лексики, а також використанням лексичних одиниць, що мають оціночну конотацію.

2.2. Комунікативно-прагматичні особливості перекладу українською мовою Віденської конвенції про право міжнародних договорів

Як вже було зазначено, якість перекладу визначається насамперед точним та адекватним відтворенням змісту оригінального тексту, що може становити проблему для перекладача, адже між двома мовами неминуче існують певні семантичні, лексичні, граматичні, стилістичні та інші невідповідності, кожна з яких вимагає застосування окремих перетворень при перекладі. Для подолання відповідних проблем перекладачі застосовують такі методи: метод контекстуального аналізу, порівняльний метод та метод протиставлення, дедуктивні методи аналізу та метод логічного силогізму.

Метод протиставлення при перекладі текстів, що належать до дипломатичного та правового дискурсу, зокрема міжнародних конвенцій, в тому числі і Віденської конвенції з права міжнародних договорів, використовується для встановлення спільного та відмінного в семантичному обсязі правових термінів з метою вибору правильної стратегії перекладу. Контекстуальний аналіз сприяє виявленню значення певного терміну чи фрази в межах конкретного тексту; він також запобігає появі будь-якого неправильного тлумачення значення слів, використаних у документі. Порівняльний метод підтверджує семантичний аналіз в цілому і допомагає обрати відповідну стратегію перекладу.

Отже, можна побачити, що сучасна теорія перекладу міжнародних нормативно-правових текстів в рамках дипломатичного дискурсу володіє різноманітними методами та стратегіями, а також засобами перекладу. Однак на практиці перекладачі стикаються з певними труднощами при виборі відповідних методів та засобів, оскільки необхідно враховувати різні чинники як лінгвістичного так і поза лінгвістичного характеру [55].

2.2.1. Переклад термінів та словосполучень, що не мають еквівалентів у мові перекладу. Одним із найскладніших аспектів перекладу текстів міжнародних документів полягає у передачі їхнього змісту. Еквівалентності текстів можна досягти на трьох рівнях: синтаксичному, семантичному та прагматичному. Серед цих трьох рівнів перевага зазвичай надається прагматичному рівню, оскільки він включає в себе такі важливі фактори, як комунікативний намір, комунікативний ефект та оцінка перекладу тим, для кого він передбачався.

Ключове питанням в рамках питання забезпечення еквівалентності юридичних термінів у міжнародних документах полягає в тому, наскільки широкою повинна бути така юридична еквівалентність повинна поширюватися, щоб забезпечити однакове розуміння тексту в правовому полі цільової мови перекладу, зберігаючи при цьому вірність тексту оригіналу. Для вирішення цієї проблеми була створена техніка функціональної еквівалентності [62], відповідно до якої, перекладач, оцінюючи прийнятність функціонального еквівалента, повинен враховувати структуру, класифікацію, сферу застосування та юридичну силу як функціонального еквівалента, так і оригінального терміну [63]. Тому, коли перекладач зустрічається із поняттями, що не існують в правовій системі мови перекладу, або з частковими еквівалентами, вирішальну роль буде відігравати загальний правовий контекст.

В якості прикладу розглянемо такий термін як “*de buena fe*” (що є аналогом англійського “*in good faith*”). Цей принцип бере свій початок у римському праві, але отримав свій розвиток саме у англо-американській системі права, а наприкінці минулого століття він став невід’ємною частиною багатьох правопорядків європейських країн, в тому числі Іспанії, і в правових системах європейських країн існує доволі чітке розуміння сутності та змісту цього принципу. Дотримання сторонами угоди цього принципу передбачає існування загальної презумпції того, що сторони договору будуть поводитись по відношенню один до одного чесно та справедливо, тобто таким чином, щоб не порушувати право іншої сторони або сторін користуватись своїми правами, що впливають із відповідного міжнародного договору.

Оскільки у радянській правовій традиції аналогічний принцип не був законодавчо закріплений, українська правова система також не мала правової традиції його застосування, хоча наразі він використовується в Україні так само широко, як і в інших державах. Відповідно, під час перекладу Віденської конвенції про право міжнародних договорів, як і багатьох інших міжнародних нормативно-правових документів, проблема полягає в тому, що в українській мові не існує повного еквіваленту терміну “*de buena fe*”. З усіх варіантів перекладу найбільш вдалим та відповідним є термін “*добросовісно*”, що наразі повсюдно використовується при перекладі.

Наведемо декілька прикладів із Віденської конвенції про право міжнародних договорів:

1) Todo tratado en vigor obliga a las partes y debe ser cumplido por ellas *de buena fe*. (Artículo 26) [59].

Кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен *добросовісно* виконуватись [60].

2) Un tratado deberá interpretarse *de buena fe* conforme al sentido corriente que haya de atribuirse a los términos del tratado en el contexto de estos y teniendo en cuenta su objeto y fin. (Artículo 31.1) [59].

Договір повинен тлумачитись *добросовісно* відповідно до звичайного значення, яке слід надавати термінам договору в їхньому контексті, а також у світлі об'єкта і цілей договору.

Таким чином, можна побачити, що при відсутності повного еквіваленту застосовується той термін, що найбільш повно передає значення слова, що було використано в оригінальному тексті.

2.2.2. Переклад латинізмів. Існує особлива група правових термінів, яка включає слова латинського походження, наприклад, *inter alia*, *inter se*, *res ipsa loquitur*, *prima facie*, *ex facie*, *de facto*, *de jure*, тощо. Зазвичай, при перекладі таких термінів, знайомих іспаномовним адресатам з причини тісного зв'язку іспанської мови із латиною, перекладачі можуть застосувати один із наступних трьох методів:

- 1) транслітерація;
- 2) переклад латинських термінів українською;
- 3) збереження правопису латинських термінів (інколи з їх перекладом українською мовою в дужках).

Транслітерація можлива, коли відповідне латинське слово увійшло до української мови та було включено до словників. У цьому випадку транслітерація виступає в якості такого методу як пряме запозичення, і кількість таких слів в українській лексиці доволі велика. Як приклад можна навести наступні слова: *de facto* – де факто, *de jure* – де юре, *modus vivendi* – модус вівенді.

Проблема транслітерації в іспанській мові не виникає, оскільки слова та словосполучення, які були запозичені з латини, беруться у лапки або виділяються курсивом, щоб показати той факт, що вони були запозичені. Підлягають перекладу українською мовою декілька груп латинських фраз, що є частиною багатьох іспаномовних правових та дипломатичних текстів. Це, зокрема:

- 1) Слова латинського походження, що вживаються в іспанській мові у скороченому вигляді: *etc.* – тощо (*et cetera*), *e.g.* – наприклад (*example gratia*), *i.e.* – тобто (*id est*);

- 2) Латинські слова та вирази, які часто використовуються у іспанській юридичній та дипломатичній мові, та доволі часто є єдиним способом висловити поняття, або концепт офіційною, або юридичною іспанською мовою. Як приклад поглянемо на пункт 2 статті 21 Віденської конвенції:

La reserva no modificara las disposiciones del tratado en lo que respecta a las otras partes en el tratado en sus relaciones “inter se” [59].

Застереження не змінює положень договору для інших учасників в їхніх відносинах *між собою* [60].

У тих випадках, коли фраза латиною є зрозумілою для україномовного фахівця, що є адресатом перекладу, вона не перекладається і залишається такою, якою була в тексті оригіналу, наприклад:

- 1) *Advirtiendo que los principios del libre consentimiento y de la buena fe y la norma “pacta sunt servanda” están universalmente reconocidos. (el Preámbulo) [59].*

Відзначаючи, що принципи вільної згоди і добросовісності та норма *pacta sunt servanda* здобули загальне визнання [60].

2) la firma “*ad referendum*” de un tratado por un representante equivaldrá a la firma definitiva del tratado si su Estado la confirma. (Artículo 12.2(b)) [59].

підписання *ad referendum* договору представником держави, якщо воно підтверджується цією державою, означає остаточне підписання договору [60].

3) El texto corregido sustituirá “*ab initio*” al texto defectuoso. a menos que los Estados signatarios y los Estados contratantes decidan otra cosa al respecto. (Artículo 12.2(b)) [59].

Виправлений текст замінює собою текст, який містить помилку, *ab initio*, якщо тільки держави, які підписали договір, і договірні держави не вирішать інакше [60].

2.2.3. Переклад часткових еквівалентів. Про часткову еквівалентність термінів та виразів при перекладі текстів, що належать до дипломатичного та правового дискурсу можна говорити в таких ситуаціях, коли поняття вихідної мови та мови перекладу є доволі подібними, а відмінності між ними можуть бути встановлені шляхом лексичного розширення. Найчастіше у таких випадках застосовується техніка функціональної еквівалентності, коли термін мовою перекладу буде зрозумілий для адресата і одночасно близький до терміну, використаного в оригінальному тексті.

Як приклад, розглянемо дієслово “*interpretar*” та іменник “*la interpretación*” у пунктах 1 та 2 статті 31 Віденської конвенції [59]:

1. Un tratado deberá *interpretarse* de buena fe conforme al sentido corriente que haya de atribuirse a los términos del tratado en el contexto de estos y teniendo en cuenta su objeto y fin.

2. Para los efectos de *la interpretación* de un tratado, el contexto comprenderá, además del texto, incluidos su preámbulo y anexos.

Застосування техніки формальної еквівалентності передбачає переклад іспанського дієслова “*interpretar*” українською як «інтерпретувати», а іменника “*la interpretación*” – “інтерпретація”, що не є правильним. Для досягнення семантичної

рівності між цими двома поняттями необхідно знайти функціональний еквівалент. Мета цієї методики – запропонувати термін, який позначає те саме поняття, що застосовується у вихідному тексті, або подібне до нього.

Іспанською у даному контексті дієслово “*interpretar*” означає “*explicar o declarar el sentido de algo, y principalmente el de un texto*”, тобто “пояснювати або демонструвати значення чого-небудь, головним чином - тексту” [56]. Іменник «*la interpretación*” безпосередньо пов’язаний із відповідним дієсловом і означає “*acción y efecto de interpretar*”, тобто в цьому контексті – “дія та результат тлумачення” [57]. Таким чином, українські еквіваленти необхідно шукати серед синонімів до відповідних слів. Дійсно, “інтерпретувати” є одним із таких синонімів, адже одним зі значень цього запозиченого з латини слова є “розкривати зміст чого-небудь: пояснювати, витлумачувати” [58]. Однак, у цього терміну є ще одне значення, яке також співпадає з одним зі значень іспанського дієслова “*interpretar*” – “творчо розкривати образ, зміст музичного твору під час виконання” [58].

Для того, щоб знайти більш точний еквівалент, необхідно обрати між дієсловами, що мають значення “пояснювати”, найкращим з яких у даному контексті є слово “*тлумачити*”, основним значенням якого є “визначати зміст, роз’яснити, з’ясувати суть чого-небудь; давати якість пояснення” [61]. Оскільки у відповідній статті Віденської конвенції мова йде саме про встановлення, або визначення змісту положень договору, функціональні еквіваленти “*тлумачити*” та “*тлумачення*” видаються найбільш точними та адекватними. Так, відповідні положення статті 31 будуть перекладатись наступним чином:

1) Un tratado deberá *interpretarse* de buena fe conforme al sentido corriente que haya de atribuirse a los términos del tratado en el contexto de estos y teniendo en cuenta su objeto y fin.

Договір повинен *тлумачитись* добросовісно відповідно до звичайного значення, яке слід надавати термінам договору в їхньому контексті, а також у світлі об’єкта і цілей договору [60].

2) Para los efectos de *la interpretación* de un tratado. el contexto comprenderá, además del texto, incluidos su preámbulo y anexos.

Для цілей тлумачення договору контекст охоплює, крім тексту, включаючи преамбулу й додатки [60].

Як показано вище, функціональна еквівалентність може вирішити проблему так званих “фальшивих друзів перекладача” і забезпечити найбільш близький до оригінального тексту сенс. Термін “фальшиві друзі перекладача” походить від французького словосполучення “*faux amis du traducteur*”. Труднощі у перекладі цих лексичних одиниць полягають у формальній схожості певних слів, що можуть ввести недосвідченого перекладача в оману, і в результаті він може вдатися до буквального перекладу.

Розглянемо ще декілька прикладів дослівного перекладу деяких поширених слів та словосполучень та варіанти їх контекстуального значення.

1) *el párrafo*: дослівним перекладом даного слова буде “параграф”, проте правильним, тобто контекстуальним перекладом буде “пункт” (договору);

2) *principal funcionario administrativo de la organización*: дослівний переклад – “головний адміністративний працівник організації”, контекстуальний переклад – “головна виконавча службова особа організації”;

3) *la función fundamental*: дослівний переклад – “фундаментальна функція”, контекстуальний переклад – “надзвичайно важлива роль”;

4) *la cooperación*: дослівний переклад – “кооперація”, контекстуальний переклад – “співробітництво”;

5) *regímenes constitucionales y sociales*: дослівний переклад – “конституційний та суспільний режим”[68], контекстуальний переклад – “державний та суспільний лад”;

6) *realizar la cooperación*: дослівний переклад – “реалізовувати співробітництво”, контекстуальний переклад – “здійснювати співробітництво”;

7) *instrumentos*: дослівний переклад – “інструменти”[68], контекстуальний переклад – “документи”;

8) *la declaración unilateral*: дослівний переклад – “одностороння декларація”, контекстуальний переклад – “одностороння заява”;

9) *la norma*: дослівний переклад – “норма”, контекстуальний переклад – “правило”;

10) *la misión diplomática*: дослівний переклад – “дипломатична місія”, контекстуальний переклад – “дипломатичне представництво”;

11) *tener ese efecto*: дослівний переклад – “мати такий ефект”, контекстуальний переклад – “мати таку силу”;

12) *el cambio fundamental*: дослівний переклад – “фундаментальна зміна”, контекстуальний переклад – “істотна зміна”;

13) *declarar la nulidad de un tratado*: дослівний переклад – “декларувати недійсність договору”, контекстуальний переклад – “оголосити договір недійсним”;

14) *el acto de corrupción*: дослівний переклад – “акт корупції”, контекстуальний переклад – “підкуп”;

15) *la corrección*: дослівний переклад – “корекція”, контекстуальний переклад – “виправлення”.

2.2.4. Перекладацька трансформація. Метод перекладацької трансформації був запроваджений російськими лінгвістами, зокрема Бархударовим [64] та Рецкером [65]. Він включає такі прийоми, як перестановки, додавання, опущення, контекстуальні зміни, конкретизація, узагальнення, антонімічний переклад та смисловий розвиток. Ця типологія була далі розвинена західними лінгвістами, такими як Кетфорд [66], Ніда [67] та інші.

Говорячи про *доповнення*, необхідно зазначити, що вони можуть застосовуватись під час перекладу, лише якщо вони не змінюють семантичний зміст тексту, а навпаки роблять інформацію більш зрозумілою. Іншими словами, ті слова, якими доповнюється текст при перекладі на іншу мову повинні бути неявно присутні у вихідному тексті [69] [70]. До такого типу перекладацьких трансформацій відноситься і введення активної особи, що виконує дію у цільовий текст, перетворюючи пасивний стан дієслова в оригіналі на дієслово активного стану при перекладі. Цей метод часто застосовується під час перекладу текстів

дипломатичного дискурсу. Розглянемо декілька прикладів із Віденської конвенції про право міжнародних договорів:

1) *se entiende por “tratado” un acuerdo internacional celebrado por escrito entre Estados y regido por el derecho internacional, ya conste en un instrumento único o en dos o más instrumentos conexos y cualquiera que sea su denominación particular.* (Artículo 2.1(a)) [59].

“*договір*” означає міжнародну угоду, укладену між державами в письмовій формі і регульовану міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, двох чи кількох зв'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування [60].

2) *los representantes acreditados por los Estados ante una conferencia internacional o ante una organización internacional o uno de sus órganos, para la adopción del texto de un tratado en tal conferencia. Organización u órgano.* (Artículo 7.2(c)) [59].

представники, уповноважені державами репрезентувати їх на міжнародній конференції або в міжнародній організації, або в одному з її органів, - з метою прийняття тексту договору на такій конференції, в такій організації або в такому органі [60].

3) Si un Estado ha sido inducido a celebrar un tratado por la conducta fraudulenta de otro Estado negociador, podrá alegar el dolo *como vicio de su consentimiento* en obligarse por el tratado. (Artículo 49) [59].

Якщо держава уклала договір під впливом обманних дій іншої держави, яка брала участь у переговорах, то вона має право посилатись на обман як на підставу *недійсності своєї згоди* на обов'язковість для неї договору [60].

Метод *контекстуальних змін* включає зміни граматичних категорій, таких як число, час або стан дієслова, зміну частини мови (наприклад, від іменника до дієслова, або навпаки), порядку слів, типу речення, тощо.

1) El consentimiento de un Estado en *obligarse por* un tratado se manifestara mediante la firma de su representante... (Artículo 12.1) [59].

Згода держави на *обов'язковість* для неї договору виражається шляхом підписання договору представником держави, коли... [60].

2) cuando conste de otro modo que los Estados negociadores *han convenido* que la firma tenga ese efecto. (Artículo 12.1(b)) [59].

в інший спосіб встановлено *домовленість* держав, які беруть участь у переговорах, про те, що підписання повинне мати таку силу [60].

3) Un Estado deberá abstenerse de actos en virtud de los cuales *se frustren el objeto y el fin de un tratado...* (Artículo 18) [59].

Держава зобов'язана утримуватись від дій, які *позбавили б договір його об'єкта й мети*, коли... [60].

4) la aceptación de una reserva por otro Estado contratante constituirá al *Estado autor de la reserva* en parte en el tratado en relación con ese Estado sí el tratado ya esta en vigor o cuando entre en vigor para esos Estados. (Artículo 20.4(a)) [59].

прийняття застереження іншою договірною державою робить *державу, яка сформулювала застереження*, учасником цього договору відносно держави, яка прийняла застереження, якщо договір є чинним або коли він набирає чинності для цих держав [60].

Зміна порядку слів також є типовим прикладом застосування цього методу:

1) Para la adopción la autenticación del texto de un tratado, para manifestar el consentimiento del Estado en obligarse por un tratado, se considerará que una persona representa a un Estado... (Artículo 7.1) [59].

Особа вважається такою, що репрезентує державу; або з метою прийняття тексту договору чи встановлення його автентичності, або з метою вираження згоди держави на обов'язковість для неї договору, коли... [60].

2) En virtud de sus funciones, y sin tener que presentar plenos poderes, se considerará que representan a su Estado... (Artículo 7.2) [59].

Такі особи з огляду на їхні функції і без необхідності пред'явлення повноважень вважаються такими, що репрезентують свою державу... [60].

3) La aplicación provisional de un tratado o de una parte de el respecto de un Estado terminará si éste notifica a los Estados entre los cuales el tratado se aplica provisionalmente su intención de no llegar a ser parte en el mismo, *a menos que el tratado*

disponga o los Estados negociadores hayan convenido otra cosa al respecto. (Artículo 25.2) [59].

Якщо в договорі не передбачається інше або держави, які брали участь у переговорах, не домовилися про інше, тимчасове застосування договору або частини договору щодо держави припиняється, коли ця держава повідомить інші держави, між якими тимчасово застосовується договір, про свій намір не стати учасником договору [60].

Іншим прикладом для ілюстрації змін є *заміна простого дієслова, або іменника* в іспанській мові на словосполучення (дієслово + іменник) при перекладі українською, наприклад:

1) *mediante el procedimiento que se prescriba en él o que convengan los Estados que hayan participado en su elaboración.* (Artículo 10.1(a)) [59].

у результаті застосування такої процедури, яку може бути передбачено в цьому тексті або погоджено між державами, що беруть участь у його складенні [60].

2) *la objeción hecha por otro Estado contratante a una reserva no impedirá la entrada en vigor del tratado entre el Estado que haya hecho la objeción y el Estado autor de la reserva, a menos que el Estado autor de la objeción manifieste inequívocamente la intención contraria.* (Artículo 20.4(b)) [59].

заперечення іншої договірної держави проти застереження не перешкоджає набранню договором чинності між державою, яка заперечує проти застереження, і державою, яка сформулювала застереження, якщо держава, яка заперечує проти застереження, певно не заявить про протилежний намір [60].

3) *Cuando un Estado que haya hecho una objeción a una reserva no se oponga a la entrada en vigor del tratado entre él y el Estado autor de la reserva, las disposiciones a que se refiera esta no se aplicaran entre los dos Estados en la medida determinada por la reserva.* (Artículo 21.3) [59].

Якщо держава, яка заперечує проти застереження, не заперечувала проти набрання договором чинності між нею і державою, яка зробила застереження, то положення, яких стосується застереження, не застосовується між цими двома державами в межах сфери дії такого застереження [60].

4) Salvo que el tratado disponga otra cosa, *la enmienda* de los tratados multilaterales se regirá por los párrafos siguientes. (Artículo 40.1) [59].

Якщо договір не передбачає інше, при *внесенні поправок* до багатостороннього договору слід керуватися нижченаведеними пунктами [60].

Деякі суттєві контекстуальні зміни пов'язані зі *змінами у синтаксичній структурі речення*, коли підмет у вихідній мові замінюється прямим доповненням, або обставиною у мові перекладу, або навпаки. Наприклад:

1) *La adopción del texto de un tratado se efectuara* por consentimiento de todos los Estados participantes en su elaboración, salvo lo dispuesto en el párrafo 2. (Artículo 9.1) [59].

Текст договору приймається за згодою всіх держав, які беруть участь у його складенні, за винятком випадків, передбачених у пункті 2 [60].

2) Cuando *un tratado especifique* que está subordinado a un tratado anterior o posterior o que no debe ser considerado incompatible con ese otro tratado prevalecerán las disposiciones de este último. (Artículo 30.2) [59].

Якщо в *договорі встановлюється*, що він обумовлений попереднім або наступним договором або що він не повинен вважатись несумісним з таким договором, то переважну силу мають положення цього другого договору [60].

3) Una disposición de un tratado dará origen a una obligación para un tercer Estado si las partes en el tratado tienen la intención de que tal *disposición sea el medio* de crear la obligación y si el tercer Estado acepta expresamente por escrito esa obligación. (Artículo 35) [59].

Зобов'язання для третьої держави виникає з положення договору, якщо учасники цього договору мають намір *зробити це положення засобом* створення зобов'язання і якщо третя держава напевно бере на себе у письмовій формі це зобов'язання [60].

При перекладі дипломатичного та юридичного дискурсу прийнято *опускати деякі слова*, які вважаються зайвими у мові перекладу, наприклад:

1) La reserva no modificara las disposiciones del tratado *en lo que respecta a* las otras partes en el tratado en sus relaciones «inter se». (Artículo 21.2) [59].

Застереження не змінює положень договору для інших учасників в їхніх відносинах між собою [60].

2) Cuando el consentimiento de un Estado en obligarse por un tratado se haga constar en una fecha posterior a la de la entrada en vigor de *dicho tratado*, este entrará en vigor con relación a ese Estado en dicha fecha, a menos que el tratado disponga otra cosa. (Artículo 24.3) [59].

Якщо згода держави на обов'язковість для неї договору виражається в якусь дату після набрання договором чинності, то *договір* набирає чинності для цієї держави в цю дату, якщо в договорі не передбачається інше [60].

3) Sin perjuicio de *lo dispuesto en el artículo 103* de la Carta de las Naciones Unidas, los derechos y las obligaciones de los Estados partes en tratados sucesivos concernientes a la misma materia se determinaran conforme a los párrafos siguientes. (Artículo 30.1) [59].

З додержанням *статті 103* Статуту Організації Об'єднаних Націй права і обов'язки держав-учасниць послідовно укладених договорів, які стосуються одного і того ж питання, визначаються відповідно до нижченаведених пунктів [60].

4) Dos o más partes en un tratado multilateral podrán celebrar *un acuerdo que tenga por objeto modificar* el tratado únicamente en sus relaciones mutuas.... (Artículo 41.1) [59].

Два або кілька учасників багатостороннього договору можуть укласти *угоду про зміну* договору тільки у взаємовідносинах між собою, якщо... [60].

З додержанням *статті 103* Статуту Організації Об'єднаних Націй права і обов'язки держав-учасниць послідовно укладених договорів, які стосуються одного і того ж питання, визначаються відповідно до нижченаведених пунктів [60].

Метод *конкретизації* можна проілюструвати наступним прикладом, де при перекладі українською словосполучення “*se efectuara por mayoría de dos tercios*” конкретизується шляхом визначення того, яким саме чином буде встановлена наявність більшості у дві третини держав – *шляхом голосування*:

1) La adopción del texto de un tratado en una conferencia internacional *se efectuara por mayoría de dos tercios* de los Estados presentes y votantes, a menos que esos Estados decidan por igual mayoría aplicar una regla diferente. (Artículo 9.2) [59].

Текст договору *приймається* на міжнародній конференції *шляхом голосування за нього* двох третин держав, які присутні і беруть участь у голосуванні, якщо тією ж більшістю голосів вони не вирішили застосувати інше правило [60].

Іншим прикладом є положення статті 70.1(a):

2) *eximirá a las partes de la obligación de seguir cumpliendo el tratado* [59].

звільняє учасників договору від усякого зобов'язання *виконувати договір у майбутньому* [60].

Для вирішення проблеми часткової еквівалентності перекладач може також застосувати *метод узагальнення*. Суть цього підходу полягає в тому, що слово з конкретним, вузьким, специфічним значенням у вихідній мові замінюється на слово, що має абстрактне, широкі, загальне значення в мові перекладу.

Основним висновком з вищенаведеного є те, що перекладацькі трансформації є цінним інструментом перекладу, оскільки вони дають можливість вирішувати питання необхідного формального відхилення від необхідності знаходити повні еквіваленти у вихідному тексті та тексті перекладу, якщо це неможливо з огляду на різні фактори, включаючи відхилення в юридичних поняттях, термінології та особливостях правової мови оригіналу та перекладу, що впливає з їхньої історії та розвитку[70].

ВИСНОВКИ

Докладний аналіз теоретичної бази досліджуваної проблеми дозволив визначити, що попри те, що тривалий час дипломатичний дискурс в основному розглядався як поняття, що означає невербальну сторону комунікації, тобто дипломатичного протоколу та етикету, а також інших екстралінгвістичних явищ, наразі він розглядається як лінгвістичне явище, характер якого значною мірою визначається мовною ситуацією. Дослідники виділяють наступні визначальні лінгвістичні фактори дипломатичного дискурсу: мова, що використовується учасниками дискурсу (тип мови, наявність двох або більше мов, наявність третьої мови-посередника); рівень володіння мовою; мовна гнучкість, тобто вміння змінювати мову відповідно до поставлених завдань та в залежності від сторін-учасників; однозначність тлумачення висловлювання; стиль мовного спілкування; мовне оформлення аргументів.

Проаналізувавши фактори, що мають безпосередній вплив на переклад дипломатичного дискурсу, дійшли висновку, що цей процес підпорядковується не лише загальним нормам перекладу, але й цілому ряду формалізованих правил та стандартизованих форм, серед яких важливу роль посідають вимоги історичного та культурного контексту. Так, відповідність культурному контексту при перекладі дипломатичного дискурсу забезпечує досягнення адекватності, повноцінності, еквівалентності перекладу дипломатичного документу. Культурний та історичний контекст допомагає перекладачам подолати проблему неможливості перекладу певних термінів, які позначають індивідуальні культурні особливості певного суспільства. Також культурний та історичний контекст при перекладі дипломатичного дискурсу створює передумови для порозуміння різних цивілізацій, наприклад східної та західної, оскільки є достатньо формалізованим і тяжіє до уніфікації, зберігаючи культурний релятивізм. Таким чином, врахування культурно-історичного контексту є надзвичайно важливою складовою адекватного перекладу.

Зазначаємо, що не менш важливим для адекватного перекладу дипломатичного дискурсу є суспільно-політичний контекст, який є однією з визначальних та необхідних умов для здійснення дійсно адекватного та прагматичного перекладу дипломатичного чи іншого міжнародного документа. Для врахування такого контексту, в першу чергу, перекладач повинен мати достатній рівень та обсяг фонових знань, які допоможуть йому віднайти необхідних еквівалент або застосувати правильний та доречний прийом перекладу, не порушивши структури та цілісності змісту оригінального тексту. В цілому, для здійснення перекладу дипломатичного дискурсу в рамках суспільно-політичного контексту необхідні знання загальних принципів перекладацької діяльності, її лінгвістичних і екстралінгвістичних аспектів, а також жанрово-стилістичних особливостей перекладних матеріалів.

Проаналізовано підходи та методи перекладу іспаномовного дипломатичного дискурсу українською мовою на прикладі Загальної Декларації прав людини та Віденської конвенції з права міжнародних договорів. Так, дійшли висновку, що перекладознавство звертається до різних підходів, стратегій та методів, які можуть бути успішно використані в процесі перекладу дипломатичного дискурсу, зокрема міжнародних дипломатичних та правових документів. Їх аналіз свідчить про те, що найбільш ефективними з існуючих методів є метод функціональної еквівалентності, описовий парафраз, перекладацькі трансформації та запозичення. Кожен з цих методів має свої переваги та недоліки. Таким чином, перекладач має проаналізувати кожний конкретний випадок та вирішити, який з методів найкраще застосувати. Слід також зазначити, що при перекладі міжнародних правових документів, зокрема Загальної Декларації прав людини та Віденської конвенції з права міжнародних договорів нами не було знайдено показових прикладів, які б ілюстрували такий метод як антонімічний переклад. Також існує дуже мало випадків, коли б застосовувався метод смислового розвитку. Однак це не означає, що відповідні підходи не застосовуються при перекладі дипломатичного дискурсу.

Такий метод, як дослівний переклад міжнародних дипломатичних та правових документів, хоча іноді й може мати місце, в більшості випадків погіршує якість

перекладу, оскільки за такого перекладу зберігаються формальні ознаки оригінального тексту при тому, що контекст або взагалі не враховується, або йому не приділяється достатньо уваги, так само як і не надається достатнього значення тому, що насправді малось на увазі у відповідному тексті. Однак є практикуючі перекладачі, які надають перевагу цій методиці у тих випадках, коли, наприклад, мають справу з перекладом назв установ та / або назв документів.

З'ясовано корисність методу функціональної еквівалентності для цілей перекладу дипломатичних та правових документів, оскільки він дозволяє забезпечити аналогічні правові наслідки та юридичну силу тексту перекладу як і оригінального тексту, зберігаючи при цьому вірність вихідному тексту.

Метод перекладацької трансформації, що включає такі прийоми, як конкретизація, узагальнення, смисловий розвиток, антонімічний переклад (класифікація Рецкера) та перестановки, додавання, опущення та контекстуальні зміни (класифікація Ніди) також вважаємо надзвичайно доцільними при перекладі дипломатичного дискурсу, оскільки сприяє так званому узгодженню двох систем мов.

Запозичення, калькування, описові еквіваленти, неологізми в основному використовуються для перекладу дипломатичних та юридичних термінів, що не мають повних еквівалентів у мові перекладу, що при перекладі з української зустрічається доволі часто з огляду на великий вплив англо-американського права на систему міжнародного права.

Наголошуємо, що жоден із зазначених методів не є універсальним. Задля полегшення процесу перекладу загалом, та дипломатичного дискурсу зокрема, перекладачу необхідно засвоїти кожен з них та в подальшому використовувати ті конкретні методи, які найкраще відповідають цілям перекладу, тобто створити абсолютно зрозумілий текст, який відповідає потребам цільової аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карасик, В. І. (2002). *Мовне коло: особистості, концепти, дискурс [Текст]*. Волгоград: Зміна.
2. Barthes, R. (1970). *La linguistique du discours [Text]*. Sign. Language. Culture. The Hague. Paris: Mouton.
3. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: [Підручник]*. Полтава: Довкілля. Київ.
4. Brown, G. (1983). *Discourse Analysis [Text]*. G. Brown, G. Yule. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
5. Вахтін, Н. Б., Головка, Є. В. (2004). *Соціолінгвістика та соціологія мови [Навчальний посібник]*. Санкт-Петербург: ІЦ «Гуманітарна Академія».
6. Гусейнова І.А. (2010) *Комунікативно-прагматичні підстави жанрової системи в маркетинговому дискурсі: Автореф. дис. ... докт. філол. наук. Москва.*
7. Gee, J. P. (1999). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and method. London [Text]*. New York: Routledge.
8. Загнітко, А. П. (2008). *Основи дискурсології [Науково навчальне видання]*. Донецьк: ДонНУ.
9. Селіванова, О. О. (1999). *Актуальні напрями сучасної лінгвістики [Аналітичний огляд]*. К.: Український фітосоціологічний центр.
10. Безугла, Л. Р., Бондаренко, Е. В., Донець, П. М., та ін. (2005). *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен [Монографія]*. / Л. Р. Безугла, Е. В. Бондаренко, П. М. Донець та ін .; під общ.ред. І. С. Шевченко. Харків: Константа.
11. В. В. Красних (2003). *«Свій» серед «чужих»: міф чи реальність? [Текст]*. Москва.: ІТДГК «Гнозис».
12. Семенюк, О. А. (2010). *Основи теорії мовної комунікації [Навч. посібник]*. Київ: ВЦ «Академія».

13. Карасик, В. І. (2000). *Про типи дискурсу [Текст]*. Мовна особистість: інституційний та персональний дискурси: Зб. науч. тр. Волгоград: Зміна.
14. Миронова, М.М. (1997). *Дискурс-аналіз оцінної семантики [Текст]*. Москва: Тезаурус.
15. Лисенко О. М. (2018). *До питання класифікації дискурсу в сучасному мовознавстві*. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Філологічні науки. Вип. 281. С. 126–134;
16. Семенюк, О. А. (2010). *Основи теорії мовної комунікації [Навч. посібник]*. Київ: ВЦ «Академія».
17. Brittan A. (1973). *Meanings and Situations*. Arthur Brittan. L. (Routledge & Kegan Paul). (0710075510, 9780710075512).
18. Барт Р. (1989). *Вибрані роботи: Семіотика. Поетика*. М.: Наука.
19. Колшанській Г.В. (1984). *Комунікативна функція і структура мови*. Москва: Наука.
20. Бахтін М.М. (1986). *Проблема тексту в лінгвістиці, філософії та інших гуманітарних науках*. Естетика словесної творчості. Москва: Мистецтво;
21. Торкунов А.В. (1999). *Сучасні міжнародні відносини*. Москва: Російська політична енциклопедія (РОССПЕН).
22. Беляков М. В. (2011). *Семантико-семіотичні аспекти дипломатичного дискурсу*. Вісник РУДН, серія Теорія мови. Семіотика. Семантика. № 1.
23. Темнова Е.В. (2009). *Современные подходы к изучению дискурса. Язык, сознание, коммуникация*. Сборник статей. Отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. Москва: МАКС Пресс. № 39.
24. Красных В. В. (2003). *Свой среди чужих: миф или реальность?* Москва: ИТДГК Гнозис.
25. *Коммуникативно-прагматический аспект перевода*. Взято з <https://studfile.net/preview/3183280/page:9/>.
26. Акаш Бадр Абдуллах (2009). *Прагматический аспект перевода. Язык, сознание, коммуникация*. Сб. статей. Отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. Москва: МАКС Пресс № 39.

27. Вацлавик П., Бивин Дж., Джексон Д. (2000). *Прагматика человеческих коммуникаций*. М.: Апрель-Пресс; Изд-во ЭКСМО Пресс.
28. Булыгина Т.В., Шмелев А.Д. (1997). *Языковая концептуализация мира (на матер. русской грамматики)*. Москва: Наука.
29. Алексеева И.С. (2001). *Профессиональное обучение переводчика: учеб. Пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей*. Санкт-Петербург: Союз.
30. Волкова Т.А. (2011). *Методика анализа дискурса в моделировании перевода дипломатических текстов*. Теория политической лингвистики. Взято з <https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-analiza-diskursa-v-modelirovanii-perevoda-diplomaticheskikh-tekstov/viewer>.
31. Алексеева И. С. (2004). *Введение в переводоведение : учеб. пособие для студ.филол. и лингв, фак. высш. учеб. заведений*. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ; Москва: Издательский центр "Академия".
32. Бархударов Л. С. (1975). *Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода)*. Москва: "Международ. отношения".
33. Болсуновская Л. М., Диденко А. В. (2010). *Дискурсология: анализ теоретических подходов к исследованию дискурса*. Вестник Забайкальского государственного университета. №. 7. С. 7–44.
34. Бурукина О. А. (2011). *Коннотативность как универсальное свойство языка и дискурса*. Вестник. Серия: Гуманитарные и социальные науки. № 3. С. 154-158.
35. Вторник, А. (2008). *О «стратегии перевода»*. Вестник МГЛУ. Вып. 536.: Сопоставительная лингвистика и вопросы перевода. International Electronic Scientific Journal "Science Online". Взято з <http://nauka-online.com/>.
36. Комиссаров В.Н. (2000). *Общая теория перевода*. Москва "ЧеРо", "Юрайт".
37. Коптілов, Віктор Вікторович (2003). *Теорія і практика перекладу: Навч. посібник*. Київ: Юніверс.

38. Рецкер Я. И. (2006). *Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода*. Москва: "Р.Валент».
39. Горощенко Т. В. *Міжкультурна комунікація в перекладі*. Т. В. Горощенко. Интернет-ресурс КНУ. Взято з <http://ua.convdocs.org/docs/index-194154.html>.
40. Комиссаров В. Н. (1991). *Культурно-этнографическая концепция перевода. Картина мира: лексикон и текст (на материале английского языка)*. Сб.науч.тр. МГЛУ. Вып.376. Москва.
41. Bassnett S., Lefevere A. (1998). *Where are we in Translation Studies? Constructing Cultures. Essays on Literary Translation* / [eds. S. Bassnet and A. Lefevere]. Clevedon: Multilingual Matters.
42. Chesterman A., Wagner E. (2002). *Can Theory Help Translators: A Dialogue Between the Ivory Tower and the Wordface*. Manchester, UK and Northampton, MA: St. Jerome Publishing.
43. Embick D., Poeppel D. (2015). *Towards a computational (ist) neurobiology of language: correlational, integrated and explanatory neurolinguistics*. Language, cognition and neuroscience. Т. 30. №. 4. С. 357–366.
44. Stubbs M. (1983). *Discourse analysis: The sociolinguistic analysis of natural language*. University of Chicago Press. Т. 4.
45. Чепель Н. П. (2017). *Синтаксичні особливості дипломатичного тексту з позиції еквівалентності в перекладі*. Філологічні науки. Питання теорії і практики. С. 176–179.
46. Чепель Н. П. (2013). *Challenges of Diplomatic Translation: практика перевода международных дипломатических документов*. Scientific magazine «Kontser».
47. Волкова Т. А. (2007). *Дипломатичний дискурс в аспекті стратегічності перекладу і комунікації (на матеріалі англійської та російської мов): дис. ... к. філол. н. Челябінськ*.
48. Гальперін І. Р. (2014). *Стилістика англійської мови*. Москва.: Либроком.
49. Комісарів В. Н. (2002). *Сучасне перекладознавство*. Москва: ЕТС.

50. Комісаров В. Н. (1990). *Теорія перекладу (лінгвістичні аспекти)*. Москва: Вища. шк.
51. Фарафонова Л. Г. (1977). *Система дипломатичного підстилю та його дослідження на рівні тексту: на матеріалі сучасної німецької мови : дис. канд. філ. наук.*
52. *ONU: Asamblea General, Declaración Universal de Derechos Humanos, 10 Diciembre 1948, 217 A (III)*; disponible en esta dirección. Взято з <https://www.refworld.org/es/docid/47a080e32.html>.
53. *Генеральна Асамблея ООН, Загальна Декларація прав людини. 217 А (III). 10 грудня 1948.* Взято з <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=ukr>.
54. Мадонова А. В. *Лексичні особливості текстів міжнародних договорів*. А. В. Мадонова. Взято з <http://journal.mrsu.ru/wp-content/uploads/2016/05/statyamadonova.pdf>.
55. Stepanova V. V. (2017). *Translation strategies of legal texts*. // *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 21 February 2017. С. 1329–1336.
56. *REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Diccionario de la lengua española, 23.ª ed.*, [versión 23.3 en línea]. Взято з <<https://dle.rae.es/interpretar>>.
57. *REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Diccionario de la lengua española, 23.ª ed.*, [versión 23.3 en línea]. Взято з <<https://dle.rae.es/interpretaci%C3%B3n?m=form>>.
58. Інтерпретувати (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. «Перун». Взято з https://ukrainian_explanatory.academic.ru/64583/%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8.
59. *Naciones Unidas (ONU), Convención de Viena sobre Relaciones Consulares (1963), 23 Abril 1963*. Disponible en esta dirección. Взято з <https://www.refworld.org/es/docid/5bd791df4.html>.
60. *Віденська конвенція про право міжнародних договорів (1969)*. UN Treaty Series, vol. 1155, p. 331. Взято з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text.

61. Тлумачити (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. «Перун». Взято з https://ukrainian_explanatory.academic.ru/178968/%D1%82%D0%BB%D1%83%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B8.
62. Newmark P. *A textbook of translation* London: Longman (2005). (ISBN 0-13-912593-0).
63. Šarčević S. (2000). *New Approach To Legal Translation*. London: Kluwer Law International. (ISBN-10: 9041104011).
64. Бархударов Л. С. (1975). *Мова і переклад (Питання загальної та особливої теорії перекладу)*. Москва, «Міжнар. відносини».
65. Рецкер Я. І. (2007). *Теорія перекладу і перекладацька практика: Нариси лінгвістичної теорії перекладу*. Бібліотека лінгвіста.
66. Catford J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press. ISBN 0 19 437018 6.
67. Nida E. A. (1964) *Toward a Science of Translating*. Leiden: Brill. OL5930336M.
68. *Cambridge Dictionaries Online*. Взято з <http://dictionary.cambridge.org/>.
69. Кухаренко В.А. (2000). *Практикум з стилістики англійської мови (A book of Practice in stylistics) : підруч. 2-ге вид., перекл. та пошир.* Вінниця: Нова книга.
70. Мирам Г.Э., Дайнеко В.В., Гон А.М., Тарануха Л.А., Грищенко М.В. (2006). *Основы перевода. Курс лекций по теории и практике перевода для институтов и факультетов международных отношений. Второе издание, исправленное и дополненное*. Киев. Эльга.

RESUMEN

El discurso diplomático español tiene una larga historia de formación y desarrollo, por lo que ahora es un sistema lingüístico unificado. Sin embargo, al mismo tiempo, sigue evolucionando junto con la sociedad, tanto española como internacional. El discurso diplomático ucraniano se está desarrollando de manera similar, cambiando junto con los cambios en la sociedad ucraniana e integración de Ucrania en la sociedad europea e internacional, ampliando las esferas de la cooperación internacional.

La traducción juega un papel importante en el contexto del discurso diplomático. Los acuerdos internacionales generalmente se redactan en un idioma acordado por los estados negociadores y luego se traducen a otros idiomas auténticos. Dado que la fuerza legal de todos los textos auténticos es la misma, la calidad de estas traducciones no debe estar en duda.

El tema investigado es muy **actual** en las condiciones de integración activa de Ucrania no solo en la comunidad mundial de estados, sino también en el espacio legal europeo, que requiere la unificación de muchos términos y otras interpretaciones lingüísticas para el reflejo más preciso de las realidades diplomáticas.

La mayoría de los trabajos están dedicados al estudio de las características lingüísticas del discurso diplomático inglés, los tipos y la estructura de los términos diplomáticos en inglés, mientras que no se llevó a cabo un estudio exhaustivo de las peculiaridades de la traducción del discurso diplomático español al ucraniano. En consecuencia, muchas cuestiones relacionadas con la especificidad y la pragmática de la traducción del discurso diplomático español siguen sin abordarse lo suficiente y requieren más esfuerzos de investigación. Esto ha llevado en gran medida a nuestra elección a favor de analizar la traducción de los instrumentos jurídicos diplomáticos e internacionales sobre el ejemplo de la Declaración Universal de Derechos Humanos y la Convención de Viena sobre el derecho de los tratados, que hasta ahora no se han cubierto adecuadamente.

El **objeto** de la investigación son los rasgos lingüístico-culturales y comunicativo-pragmáticos, estructurales, sintácticos y léxicos de la traducción de textos dentro del discurso diplomático.

El **sujeto** del estudio son las transformaciones lingüísticas de la información diplomática y jurídica del original traducido del español al ucraniano para transmitir con mayor precisión el contenido de los documentos internacionales en el idioma de la traducción.

El **objetivo** del estudio es estudiar las peculiaridades de la traducción de documentos diplomáticos internacionales sobre el ejemplo de la Declaración Universal de Derechos Humanos y la Convención de Viena sobre el Derecho de los Tratados del español al ucraniano, identificar los aspectos comunicativos y pragmáticos más importantes de la traducción diplomática y jurídica e identificar enfoques típicos de acuerdo con los métodos de traducción aplicables.

Para lograr el objetivo de nuestro trabajo hemos identificado las siguientes **tareas**:

- 1) explorar el concepto de discurso diplomático y establecer sus variedades;
- 2) considerar un enfoque comunicativo-pragmático para la traducción del discurso diplomático;
- 3) estudiar los contextos histórico-culturales y sociopolíticos de la traducción tanto del discurso diplomático en general como de la Declaración Universal de Derechos Humanos y la Convención de Viena sobre el Derecho de los Tratados en particular;
- 4) identificar y analizar los factores que ayudan a lograr la equivalencia al traducir del español al ucraniano;
- 5) identificar formas de traducir los términos legales y diplomáticos utilizados en el discurso diplomático.

En el proceso de investigación del tema seleccionado, utilizamos los siguientes **métodos**: análisis analítico, semántico y léxico de los textos originales y traducidos, así como métodos de traducción como sustituciones y transformaciones de traducción que permiten determinar la lista de opciones de traducción y justificar la elección a favor de una opción. Los ejemplos de traducciones se consideran en comparación con las unidades léxicas del original que se consideran en el texto como unidades comunicativas que se caracterizan por su valor pragmático.

La **novedad científica** de este trabajo viene determinada por el hecho de que:

- desarrolla aún más el estudio de los contextos culturales, históricos y sociopolíticos de traducción de textos de documentos internacionales que forma parte del discurso diplomático;

- se destaca una capa separada de vocabulario terminológico utilizado en los instrumentos jurídicos internacionales y se analizan los enfoques para su traducción del español;

- se lleva a cabo el análisis de los métodos de traducción que permiten mantener al máximo la carga pragmática de los textos diplomáticos y legales a la hora de traducir del español al ucraniano.

La **importancia práctica** del estudio es que los resultados nos permiten clasificar los aspectos comunicativos y pragmáticos de la traducción de textos de documentos diplomáticos y legales internacionales y determinar las especificidades de las transformaciones de traducción en traducción. Los resultados obtenidos se pueden aplicar en la práctica de la enseñanza de la teoría de la traducción, y también se pueden recomendar en el marco de cursos especiales y seminarios especiales sobre los problemas de traducción de textos diplomáticos y legales. Los resultados de este artículo también son de interés para los traductores en ejercicio.

El trabajo consta de una introducción, dos apartados, conclusiones, una lista de fuentes utilizadas, un resumen y anexos.

La **introducción** fundamenta la elección del tema de investigación y su relevancia, formula el propósito y los objetivos del trabajo, define el objeto, tema y métodos de investigación, destaca la novedad científica, la importancia práctica de los resultados.

La **Sección 1** cubre las cuestiones teóricas del concepto y clasificación del discurso diplomático así como analiza los enfoques de la traducción del discurso diplomático y los contextos histórico-culturales y sociopolíticos de la traducción del discurso diplomático.

La **Sección 2** analiza los factores que ayudan a lograr la equivalencia en la traducción del español al ucraniano e identifica los métodos de traducción de términos legales y diplomáticos utilizados en el discurso diplomático.

Las **conclusiones** resumen el estudio.

Los **anexos** contienen la Declaración Universal de Derechos Humanos en español y artículos seleccionados de la Convención de Viena sobre el Derecho de los Tratados en español.

La **lista de fuentes utilizadas** incluye 70 nombres.

Después de analizar la base teórica disponible en la Sección I de nuestro estudio, se puede determinar que aunque durante mucho tiempo el discurso diplomático se consideró principalmente como un concepto que significaba el lado no verbal de la comunicación, es decir, protocolo diplomático y etiqueta y otros fenómenos extralingüísticos, ahora se considera como fenómeno lingüístico cuya naturaleza está determinada en gran medida por la situación lingüística. Los investigadores identifican los siguientes factores lingüísticos determinantes del discurso diplomático: la lengua utilizada por los participantes en el discurso (tipo de lengua, presencia de dos o más lenguas, presencia de una tercera lengua mediadora); nivel de dominio del idioma; flexibilidad del idioma, es decir, la capacidad de cambiar el idioma de acuerdo con las tareas y dependiendo de las partes participantes; interpretación inequívoca de la declaración; estilo de comunicación lingüística; diseño de lenguaje de argumentos.

Al analizar los factores que inciden directamente en la traducción del discurso diplomático, podemos concluir que este proceso está sujeto no solo a las normas generales de traducción sino también a una serie de reglas formalizadas y formas estandarizadas, entre las cuales juegan un papel importante los requerimientos del contexto histórico y cultural. Asimismo, el cumplimiento del contexto cultural en la traducción del discurso diplomático asegura el logro de adecuación, integridad, equivalencia de la traducción de un documento diplomático. El contexto cultural e histórico ayuda a los traductores a superar el problema de la imposibilidad de traducir ciertos términos que denotan las características culturales individuales de una sociedad en particular. Además, el contexto cultural e histórico en la traducción del discurso diplomático crea las condiciones previas para comprender diferentes civilizaciones, como la oriental y la occidental, ya que está suficientemente formalizado y tiende a la unificación, manteniendo el relativismo cultural. Por lo tanto, tener en cuenta el contexto cultural e histórico es un componente extremadamente importante de una traducción adecuada.

Igualmente importante para la traducción adecuada del discurso diplomático es el contexto sociopolítico que es una de las condiciones definitorias y necesarias para una traducción verdaderamente adecuada y pragmática de un documento diplomático u otro documento internacional. Teniendo en cuenta este contexto, en primer lugar, el traductor debe tener un nivel y una cantidad de conocimientos previos suficientes que le ayuden a encontrar el equivalente necesario o aplicar el método de traducción correcto y apropiado sin violar la estructura e integridad del texto original. En general, la traducción del discurso diplomático en el contexto sociopolítico requiere el conocimiento de los principios generales de la traducción, sus aspectos lingüísticos y extralingüísticos, así como las características de género y estilo de los materiales traducidos.

La Sección II de nuestro estudio analiza los enfoques y métodos de traducción del discurso diplomático español al ucraniano sobre el ejemplo de la Declaración Universal de Derechos Humanos y la Convención de Viena sobre el derecho de los tratados. Por lo tanto, concluimos que los estudios de traducción apelan a varios enfoques, estrategias y métodos que se pueden utilizar con éxito en el proceso de traducción del discurso diplomático, incluidos los documentos diplomáticos y legales internacionales. Su análisis muestra que el más eficaz de los métodos existentes son el método de equivalencia funcional, paráfrasis descriptivas, transformaciones de traducción y préstamos. Cada uno de estos métodos tiene sus ventajas y desventajas. Por ejemplo, el traductor debe analizar cada caso y decidir qué método es mejor utilizar. Cabe señalar también que al traducir los instrumentos jurídicos internacionales, en particular la Declaración Universal de Derechos Humanos y la Convención de Viena sobre el derecho de los tratados, no encontramos ningún ejemplo ilustrativo que ilustre un método como la traducción anónima. También hay muy pocos casos en los que se utiliza el método de desarrollo semántico. Sin embargo, esto no significa que no se utilicen enfoques adecuados en la traducción del discurso diplomático.

Un método como la traducción literal de instrumentos jurídicos y diplomáticos internacionales, aunque a veces es posible, en la mayoría de los casos degrada la calidad de la traducción, ya que dicha traducción conserva las características formales del texto original aunque no se tenga en cuenta el contexto o se le preste suficiente atención, así

como no se le dio suficiente importancia a lo que realmente se quería decir en el texto relevante. Sin embargo, hay traductores en ejercicio que prefieren esta técnica cuando, por ejemplo, se ocupan de la traducción de nombres de instituciones y / o nombres de documentos.

También concluimos que el método de equivalencia funcional es útil para los propósitos de traducir documentos diplomáticos y legales ya que permite consecuencias legales similares y fuerza legal del texto traducido como el texto original mientras mantiene la fidelidad al texto original.

El método de transformación de la traducción que incluye técnicas como la concretización, la generalización, el desarrollo semántico, la traducción antónima (clasificación de Retsker) y las permutaciones, adiciones, omisiones y cambios contextuales (clasificación de Nida) también se consideran extremadamente valiosos en la traducción del discurso diplomático ya que contribuye a la llamada coordinación de los dos sistemas lingüísticos.

Préstamos, rastreo, equivalentes descriptivos, neologismos se utilizan principalmente para traducir términos diplomáticos y legales que no tienen equivalentes completos en el idioma de traducción lo cual es bastante común cuando se traduce del ucraniano debido a la gran influencia del derecho angloamericano en el sistema de derecho internacional.

Rindiendo homenaje a cada uno de los métodos de traducción presentados cabe señalar que ninguno de ellos es universal. Para facilitar el proceso de traducción en general, y el discurso diplomático en particular, el traductor debe conocer cada uno de ellos y luego utilizar los métodos específicos que mejor se adapten a los objetivos de la traducción, es decir, crear un texto perfectamente claro que satisfaga las necesidades del público objetivo.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

La Declaración Universal de Derechos Humanos

La Declaración fue proclamada por la Asamblea General de las Naciones Unidas en París, el 10 de diciembre de 1948 en su Resolución 217 A (III), como un ideal común para todos los pueblos y naciones.

Preámbulo

Considerando que la libertad, la justicia y la paz en el mundo tienen por base el reconocimiento de la dignidad intrínseca y de los derechos iguales e inalienables de todos los miembros de la familia humana;

Considerando que el desconocimiento y el menoscabo de los derechos humanos han originado actos de barbarie ultrajantes para la conciencia de la humanidad, y que se ha proclamado, como la aspiración más elevada del hombre, el advenimiento de un mundo en que los seres humanos, liberados del temor y de la miseria, disfruten de la libertad de palabra y de la libertad de creencias;

Considerando esencial que los derechos humanos sean protegidos por un régimen de Derecho, a fin de que el hombre no se vea compelido al supremo recurso de la rebelión contra la tiranía y la opresión;

Considerando también esencial promover el desarrollo de relaciones amistosas entre las naciones;

Considerando que los pueblos de las Naciones Unidas han reafirmado en la Carta su fe en los derechos fundamentales del hombre, en la dignidad y el valor de la persona humana y en la igualdad de derechos de hombres y mujeres, y se han declarado resueltos a promover el progreso social y a elevar el nivel de vida dentro de un concepto más amplio de la libertad;

Considerando que los Estados Miembros se han comprometido a asegurar, en cooperación con la Organización de las Naciones Unidas, el respeto universal y efectivo a los derechos y libertades fundamentales del hombre, y;

Considerando que una concepción común de estos derechos y libertades es de la mayor importancia para el pleno cumplimiento de dicho compromiso;

LA ASAMBLEA GENERAL proclama la presente DECLARACIÓN UNIVERSAL DE DERECHOS HUMANOS como ideal común por el que todos los pueblos y naciones deben esforzarse, a fin de que tanto los individuos como las instituciones, inspirándose constantemente en ella, promuevan, mediante la enseñanza y la educación, el respeto a estos derechos y libertades, y aseguren, por medidas progresivas de carácter nacional e internacional, su reconocimiento y aplicación universales y efectivos, tanto entre los pueblos de los Estados Miembros como entre los de los territorios colocados bajo su jurisdicción.

Artículo 1.

Todos los seres humanos nacen libres e iguales en dignidad y derechos y, dotados como están de razón y conciencia, deben comportarse fraternalmente los unos con los otros.

Artículo 2.

Toda persona tiene todos los derechos y libertades proclamados en esta Declaración, sin distinción alguna de raza, color, sexo, idioma, religión, opinión política o de cualquier otra índole, origen nacional o social, posición económica, nacimiento o cualquier otra condición. Además, no se hará distinción alguna fundada en la condición política, jurídica o internacional del país o territorio de cuya jurisdicción dependa una persona, tanto si se trata de un país independiente, como de un territorio bajo administración fiduciaria, no autónomo o sometido a cualquier otra limitación de soberanía.

Artículo 3.

Todo individuo tiene derecho a la vida, a la libertad y a la seguridad de su persona.

Artículo 4.

Nadie estará sometido a esclavitud ni a servidumbre, la esclavitud y la trata de esclavos están prohibidas en todas sus formas.

Artículo 5.

Nadie será sometido a torturas ni a penas o tratos crueles, inhumanos o degradantes.

Artículo 6.

Todo ser humano tiene derecho, en todas partes, al reconocimiento de su personalidad jurídica.

Artículo 7.

Todos son iguales ante la ley y tienen, sin distinción, derecho a igual protección de la ley. Todos tienen derecho a igual protección contra toda discriminación que infrinja esta Declaración y contra toda provocación a tal discriminación.

Artículo 8.

Toda persona tiene derecho a un recurso efectivo ante los tribunales nacionales competentes, que la ampare contra actos que violen sus derechos fundamentales reconocidos por la constitución o por la ley.

Artículo 9.

Nadie podrá ser arbitrariamente detenido, preso ni desterrado.

Artículo 10.

Toda persona tiene derecho, en condiciones de plena igualdad, a ser oída públicamente y con justicia por un tribunal independiente e imparcial, para la determinación de sus derechos y obligaciones o para el examen de cualquier acusación contra ella en materia penal.

Artículo 11.

1. Toda persona acusada de delito tiene derecho a que se presuma su inocencia mientras no se pruebe su culpabilidad, conforme a la ley y en juicio público en el que se le hayan asegurado todas las garantías necesarias para su defensa.

2. Nadie será condenado por actos u omisiones que en el momento de cometerse no fueron delictivos según el Derecho nacional o internacional. Tampoco se impondrá pena más grave que la aplicable en el momento de la comisión del delito.

Artículo 12.

Nadie será objeto de injerencias arbitrarias en su vida privada, su familia, su domicilio o su correspondencia, ni de ataques a su honra o a su reputación. Toda persona tiene derecho a la protección de la ley contra tales injerencias o ataques.

Artículo 13.

1. Toda persona tiene derecho a circular libremente y a elegir su residencia en el territorio de un Estado.

2. Toda persona tiene derecho a salir de cualquier país, incluso del propio, y a regresar a su país.

Artículo 14.

1. En caso de persecución, toda persona tiene derecho a buscar asilo, y a disfrutar de él, en cualquier país.

2. Este derecho no podrá ser invocado contra una acción judicial realmente originada por delitos comunes o por actos opuestos a los propósitos y principios de las Naciones Unidas.

Artículo 15.

1. Toda persona tiene derecho a una nacionalidad.

2. A nadie se privará arbitrariamente de su nacionalidad ni del derecho a cambiar de nacionalidad.

Artículo 16.

1. Los hombres y las mujeres, a partir de la edad núbil, tienen derecho, sin restricción alguna por motivos de raza, nacionalidad o religión, a casarse y fundar una familia, y disfrutarán de iguales derechos en cuanto al matrimonio, durante el matrimonio y en caso de disolución del matrimonio.

2. Sólo mediante libre y pleno consentimiento de los futuros esposos podrá contraerse el matrimonio.

3. La familia es el elemento natural y fundamental de la sociedad y tiene derecho a la protección de la sociedad y del Estado.

Artículo 17.

1. Toda persona tiene derecho a la propiedad, individual y colectivamente.

2. Nadie será privado arbitrariamente de su propiedad.

Artículo 18.

Toda persona tiene derecho a la libertad de pensamiento, de conciencia y de religión; este derecho incluye la libertad de cambiar de religión o de creencia, así como la

libertad de manifestar su religión o su creencia, individual y colectivamente, tanto en público como en privado, por la enseñanza, la práctica, el culto y la observancia.

Artículo 19.

Todo individuo tiene derecho a la libertad de opinión y de expresión; este derecho incluye el de no ser molestado a causa de sus opiniones, el de investigar y recibir informaciones y opiniones, y el de difundirlas, sin limitación de fronteras, por cualquier medio de expresión.

Artículo 20.

1. Toda persona tiene derecho a la libertad de reunión y de asociación pacíficas.
2. Nadie podrá ser obligado a pertenecer a una asociación.

Artículo 21.

1. Toda persona tiene derecho a participar en el gobierno de su país, directamente o por medio de representantes libremente escogidos.

2. Toda persona tiene el derecho de acceso, en condiciones de igualdad, a las funciones públicas de su país.

3. La voluntad del pueblo es la base de la autoridad del poder público; esta voluntad se expresará mediante elecciones auténticas que habrán de celebrarse periódicamente, por sufragio universal e igual y por voto secreto u otro procedimiento equivalente que garantice la libertad del voto.

Artículo 22.

Toda persona, como miembro de la sociedad, tiene derecho a la seguridad social, y a obtener, mediante el esfuerzo nacional y la cooperación internacional, habida cuenta de la organización y los recursos de cada Estado, la satisfacción de los derechos económicos, sociales y culturales, indispensables a su dignidad y al libre desarrollo de su personalidad.

Artículo 23.

1. Toda persona tiene derecho al trabajo, a la libre elección de su trabajo, a condiciones equitativas y satisfactorias de trabajo y a la protección contra el desempleo.

2. Toda persona tiene derecho, sin discriminación alguna, a igual salario por trabajo igual.

3. Toda persona que trabaja tiene derecho a una remuneración equitativa y satisfactoria, que le asegure, así como a su familia, una existencia conforme a la dignidad humana y que será completada, en caso necesario, por cualesquiera otros medios de protección social.

4. Toda persona tiene derecho a fundar sindicatos y a sindicarse para la defensa de sus intereses.

Artículo 24.

Toda persona tiene derecho al descanso, al disfrute del tiempo libre, a una limitación razonable de la duración del trabajo y a vacaciones periódicas pagadas.

Artículo 25.

1. Toda persona tiene derecho a un nivel de vida adecuado que le asegure, así como a su familia, la salud y el bienestar, y en especial la alimentación, el vestido, la vivienda, la asistencia médica y los servicios sociales necesarios; tiene asimismo derecho a los seguros en caso de desempleo, enfermedad, invalidez, viudez, vejez u otros casos de pérdida de sus medios de subsistencia por circunstancias independientes de su voluntad.

2. La maternidad y la infancia tienen derecho a cuidados y asistencia especiales. Todos los niños, nacidos de matrimonio o fuera de matrimonio, tienen derecho a igual protección social.

Artículo 26.

1. Toda persona tiene derecho a la educación. La educación debe ser gratuita, al menos en lo concerniente a la instrucción elemental y fundamental. La instrucción elemental será obligatoria. La instrucción técnica y profesional habrá de ser generalizada; el acceso a los estudios superiores será igual para todos, en función de los méritos respectivos.

2. La educación tendrá por objeto el pleno desarrollo de la personalidad humana y el fortalecimiento del respeto a los derechos humanos y a las libertades fundamentales; favorecerá la comprensión, la tolerancia y la amistad entre todas las naciones y todos los grupos étnicos o religiosos, y promoverá el desarrollo de las actividades de las Naciones Unidas para el mantenimiento de la paz.

3. Los padres tendrán derecho preferente a escoger el tipo de educación que habrá de darse a sus hijos.

Artículo 27.

1. Toda persona tiene derecho a tomar parte libremente en la vida cultural de la comunidad, a gozar de las artes y a participar en el progreso científico y en los beneficios que de él resulten.

2. Toda persona tiene derecho a la protección de los intereses morales y materiales que le correspondan por razón de las producciones científicas, literarias o artísticas de que sea autora.

Artículo 28.

Toda persona tiene derecho a que se establezca un orden social e internacional en el que los derechos y libertades proclamados en esta Declaración se hagan plenamente efectivos.

Artículo 29.

1. Toda persona tiene deberes respecto a la comunidad, puesto que sólo en ella puede desarrollar libre y plenamente su personalidad.

2. En el ejercicio de sus derechos y en el disfrute de sus libertades, toda persona estará solamente sujeta a las limitaciones establecidas por la ley con el único fin de asegurar el reconocimiento y el respeto de los derechos y libertades de los demás, y de satisfacer las justas exigencias de la moral, del orden público y del bienestar general en una sociedad democrática.

3. Estos derechos y libertades no podrán, en ningún caso, ser ejercidos en oposición a los propósitos y principios de las Naciones Unidas.

Artículo 30.

Nada en esta Declaración podrá interpretarse en el sentido de que confiere derecho alguno al Estado, a un grupo o a una persona, para emprender y desarrollar actividades o realizar actos tendientes a la supresión de cualquiera de los derechos y libertades proclamados en esta Declaración.

ДОДАТОК Б

Convención de Viena sobre el derecho de los tratados

U.N. Doc A/CONF.39/27 (1969), 1155 U.N.T.S. 331, entered into force January 27, 1980. Viena, 23 de mayo de 1969

(Artículos seleccionados)

Preámbulo

Considerando la función fundamental de los tratados en la historia de las relaciones internacionales;

Reconociendo la importancia cada vez mayor de los tratados como fuente del derecho internacional y como medio de desarrollar la cooperación pacífica entre las naciones, sean cuales fueren sus regímenes constitucionales y sociales;

Advirtiendo que los principios del libre consentimiento y de la buena fe y la norma «pacta sunt servanda» están universalmente reconocidos.

Convencidos de que la codificación y el desarrollo progresivo del derecho de los tratados logrados en la presente Convención contribuirán a la consecución de los propósitos de las Naciones Unidas enunciados en la Carta, que consisten en mantener la paz y la seguridad internacionales, fomentar entre las naciones las relaciones de amistad y realizar la cooperación internacional;

Artículo 2. Términos empleados.

1. Para los efectos de la presente Convención:

a) se entiende por "tratado" un acuerdo internacional celebrado por escrito entre Estados y regido por el derecho internacional, ya conste en un instrumento único o en dos o más instrumentos conexos y cualquiera que sea su denominación particular;

d) se entiende por "reserva" una declaración unilateral, cualquiera que sea su enunciado o denominación, hecha por un Estado al firmar, ratificar, aceptar o aprobar un tratado o al adherirse a el, con objeto de excluir o modificar los efectos jurídicos de ciertas disposiciones del tratado en su aplicación a ese Estado.

Artículo 3. Acuerdos internacionales no comprendidos en el ámbito de la presente Convención.

El hecho de que la presente Convención no se aplique ni a los acuerdos internacionales celebrados entre Estados y otros sujetos de derecho internacional o entre esos otros sujetos de derecho internacional, ni a los acuerdos internacionales no celebrados por escrito, no afectara:

a) al valor jurídico de tales acuerdos;

b) a la aplicación a los mismos de cualquiera de las normas enunciadas en la presente Convención a que estuvieren sometidos en virtud del derecho internacional independientemente de esta Convención;

c) a la aplicación de la Convención a las relaciones de los Estados entre si en virtud de acuerdos internacionales en los que fueren asimismo partes otros sujetos de derecho internacional.

Artículo 7. Plenos poderes.

1. Para la adopción la autenticación del texto de un tratado, para manifestar el consentimiento del Estado en obligarse por un tratado, se considerará que una persona representa a un Estado:

a) si se presentan los adecuados plenos poderes, o

b) si se deduce de la práctica seguida por los Estados interesados. o de otras circunstancias, que la intención de esos Estados ha sido considerar a esa persona representante del Estado para esos efectos y prescindir de la presentación de plenos poderes.

2. En virtud de sus funciones, y sin tener que presentar plenos poderes, se considerará que representan a su Estado:

a) los Jefes de Estado, Jefes de Gobierno y Ministros de relaciones exteriores, para la ejecución de todos los actos relativos a la celebración de un tratado;

b) los Jefes de misión diplomáticas, para la adopción del texto de un tratado entre el Estado acreditante y el Estado ante el cual se encuentran acreditados;

c) los representantes acreditados por los Estados ante una conferencia internacional o ante una organización internacional o uno de sus órganos, para la adopción del texto de un tratado en tal conferencia. Organización u órgano.

Artículo 9. Adopción del texto.

1. La adopción del texto de un tratado se efectuara por consentimiento de todos los Estados participantes en su elaboración, salvo lo dispuesto en el párrafo 2.

2. La adopción del texto de un tratado en una conferencia internacional se efectuara por mayoría de dos tercios de los Estados presentes y votantes, a menos que esos Estados decidan por igual mayoría aplicar una regla diferente.

Artículo 10. Autenticación del texto.

El texto de un tratado quedara establecido como auténtico y definitivo

a) mediante el procedimiento que se prescriba en él o que convengan los Estados que hayan participado en su elaboración; o

b) a falta de tal procedimiento, mediante la firma, la firma "ad referéndum" o la rúbrica puesta por los representantes de esos Estados en el texto del tratado o en el acta final de la conferencia en la que figure el texto.

Artículo 12. Consentimiento en obligarse por un tratado manifestado mediante la firma.

Consentimiento en obligarse por un tratado manifestado mediante la firma. El consentimiento de un Estado en obligarse por un tratado se manifestara mediante la firma de su representante:

a) cuando el tratado disponga que la firma tendrá ese efecto;

b) cuando conste de otro modo que los Estados negociadores han convenido que la firma tenga ese efecto; o

c) cuando la intención del Estado de dar ese efecto a la firma se desprenda de los plenos poderes de su representante o se haya manifestado durante la negociación.

Artículo 18. Obligación de no frustrar el objeto y el fin de un tratado antes de su entrada en vigor.

Un Estado deberá abstenerse de actos en virtud de los cuales se frustren el objeto y el fin de un tratado:

a) si ha firmado el tratado o ha canjeado instrumentos que constituyen el tratado a reserva de ratificación, aceptación o aprobación, mientras no haya manifestado su intención de no llegar a ser parte en el tratado: o

b) si ha manifestado su consentimiento en obligarse por el tratado, durante el periodo que preceda a la entrada en vigor del mismo y siempre que esta no se retarde indebidamente.

Artículo 20. Aceptación de las reservas y objeción a las reservas.

4. En los casos no previstos en los párrafos precedentes y a menos que el tratado disponga otra cosa:

a) la aceptación de una reserva por otro Estado contratante constituirá al Estado autor de la reserva en parte en el tratado en relación con ese Estado sí el tratado ya esta en vigor o cuando entre en vigor para esos Estados:

b) la objeción hecha por otro Estado contratante a una reserva no impedirá la entrada en vigor del tratado entre el Estado que haya hecho la objeción y el Estado autor de la reserva, a menos que el Estado autor de la objeción manifieste inequívocamente la intención contraria;

c) un acto por el que un Estado manifieste su consentimiento en obligarse por un tratado y que contenga una reserva surtirá efecto en cuanto acepte la reserva al menos otro Estado contratante.

Artículo 20. Efectos jurídicos de las reservas y de las objeciones a las reservas.

2. La reserva no modificara las disposiciones del tratado en lo que respecta a las otras partes en el tratado en sus relaciones «inter se».

Artículo 21. Aplicación provisional.

1. Un tratado o una parte de él se aplicará provisionalmente antes de su entrada en vigor:

a) si el propio tratado así lo dispone: o

b) si los Estados negociadores han convenido en ello de otro modo.

2. La aplicación provisional de un tratado o de una parte de el respecto de un Estado terminará si éste notifica a los Estados entre los cuales el tratado se aplica

provisionalmente su intención de no llegar a ser parte en el mismo, a menos que el tratado disponga o los Estados negociadores hayan convenido otra cosa al respecto.

3. Cuando un Estado que haya hecho una objeción a una reserva no se oponga a la entrada en vigor del tratado entre él y el Estado autor de la reserva, las disposiciones a que se refiera esta no se aplicaran entre los dos Estados en la medida determinada por la reserva.

Artículo 24. Entrada en vigor.

3. Cuando el consentimiento de un Estado en obligarse por un tratado se haga constar en una fecha posterior a la de la entrada en vigor de dicho tratado, este entrará en vigor con relación a ese Estado en dicha fecha, a menos que el tratado disponga otra cosa.

Artículo 26. "Pacta sunt servanda".

Todo tratado en vigor obliga a las partes y debe ser cumplido por ellas de buena fe.

Artículo 30. Aplicación de tratados sucesivos concernientes a la misma materia.

1. Sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 103 de la Carta de las Naciones Unidas, los derechos y las obligaciones de los Estados partes en tratados sucesivos concernientes a la misma materia se determinaran conforme a los párrafos siguientes.

2. Cuando un tratado especifique que está subordinado a un tratado anterior o posterior o que no debe ser considerado incompatible con ese otro tratado prevalecerán las disposiciones de este último.

Artículo 31. Regla general de interpretación.

1. Un tratado deberá interpretarse de buena fe conforme al sentido corriente que haya de atribuirse a los términos del tratado en el contexto de estos y teniendo en cuenta su objeto y fin.

2. Para los efectos de la interpretación de un tratado, el contexto comprenderá, además del texto, incluidos su preámbulo y anexos.

Artículo 35. Tratados en que se prevén obligaciones para terceros Estados.

Una disposición de un tratado dará origen a una obligación para un tercer Estado si las partes en el tratado tienen la intención de que tal disposición sea el medio de crear la obligación y si el tercer Estado acepta expresamente por escrito esa obligación.

Artículo 40. Enmienda de los tratados multilaterales.

1. Salvo que el tratado disponga otra cosa, la enmienda de los tratados multilaterales se regirá por los párrafos siguientes.

Artículo 41. Acuerdos para modificar tratados multilaterales entre algunas de las partes únicamente.

1. Dos o más partes en un tratado multilateral podrán celebrar un acuerdo que tenga por objeto modificar el tratado únicamente en sus relaciones mutuas:

a) si la posibilidad de tal modificación esta prevista por el tratado: o

b) si tal modificación no está prohibida por el tratado. a condición de que:

i) no afecte al disfrute de los derechos que a las demás partes correspondan en virtud del tratado ni al cumplimiento de sus obligaciones: y

ii) no se refiera a ninguna disposición cuya modificación sea incompatible con la consecución efectiva del objeto y del fin del tratado en su conjunto.

Artículo 48. Error.

2. El párrafo I no se aplicara si el Estado de que se trate contribuyó con su conducta al error o si las circunstancias fueron tales que hubiera quedado advertido de la posibilidad de error.

Artículo 49. Dolo.

Si un Estado ha sido inducido a celebrar un tratado por la conducta fraudulenta de otro Estado negociador, podrá alegar el dolo como vicio de su consentimiento en obligarse por el tratado.

Artículo 62. Cambio fundamental en las circunstancias.

1. Un cambio fundamental en las circunstancias ocurrido con respecto a las existentes en el momento de la celebración de un tratado y que no fue previsto por las partes no podrá alegarse como causa para dar por terminado el tratado o retirarse de él a menos que:

a) la existencia de esas circunstancias constituyera una base esencial del consentimiento de las partes en obligarse por el tratado, y

b) ese cambio tenga por efecto modificar radicalmente el alcance de las obligaciones que todavía deban cumplirse en virtud del tratado.

Artículo 67. Instrumentos para declarar la nulidad de un tratado, darlo por terminado, retirarse de él o suspender su aplicación.

1. La notificación prevista en el párrafo 1 del artículo 65 habrá de hacerse por escrito.

2. Todo acto encaminado a declarar la nulidad de un tratado, darlo por terminado, retirarse de él o suspender su aplicación de conformidad con las disposiciones del tratado o de los párrafos 2 ó 3 del artículo 65, se hará constar en un instrumento que será comunicado a las demás partes. Si el instrumento no está firmado por el Jefe del Estado, el Jefe del Gobierno o el Ministro de Relaciones Exteriores, el representante del Estado que lo comunique podrá ser invitado a presentar sus plenos poderes.

Artículo 69. Consecuencias de la nulidad de un tratado.

3. En los casos comprendidos en los artículos 49, 50, 51 ó 52, no se aplicará el párrafo 2 con respecto a la parte a la que sean imputables el dolo, el acto de corrupción o la coacción.

Artículo 70. Consecuencias de la terminación de un tratado.

1. Salvo que el tratado disponga o las partes convengan otra cosa al respecto, la terminación de un tratado en virtud de sus disposiciones o conforme a la presente Convención:

- a) eximirá a las partes de la obligación de seguir cumpliendo el tratado;
- b) no afectará a ningún derecho, obligación o situación jurídica de las partes creados por la ejecución del tratado antes de su terminación.

Artículo 76. Depositarios de los tratados.

1. La designación del depositario de un tratado podrá efectuarse por los Estados negociadores en el tratado mismo o de otro modo. El depositario podrá ser uno o más Estados, una organización internacional o el principal funcionario administrativo de tal organización.

Artículo 79. Corrección de errores en textos o en copias certificadas conformes de los tratados.

4. El texto corregido sustituirá «ab initio» al texto defectuoso, a menos que los Estados signatarios y los Estados contratantes decidan otra cosa al respecto.